ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ,

ՀԱՏՈՐ ԺԵ. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՄԱՐՏ 8, 1902 ԹԻՒ 9—10

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Եր.
Մնայուն բաները	73
Քրիստոնեայ Բարեշրջականները	73
Կիրակին Նկատմամբ Պատմագրութեան Վկայութիւնը	75
Եւրոպական Քանի Մը Մասնաւորութիւններ	76
Ընտանիքի Վերլուծումներ	76
Հունձքը Շատ, Մշակները Քիչ	80
Զգիտնալով	82
Նուիրատուութիւն	82
Հանդէս Քաղաքական	82
Դրամական	84

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ կը հրատարակուի ամեն շաբաթ օր։

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու համար կանխիկ 30 դահ. արծաթ, օտար երկիրներու համար $1\frac{1}{2}$ տոլար, կամ 6 շիլին, կամ $7\frac{3}{4}$ Ֆրանք։ Մեկ թերթի գինն է 30 փարա։ Ամսաթերթին տարեկան գինն է 6 դահ. ամեն տեղ։ Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն առ Տր. Ձ. Ք. ԿՐԻՆ, Ամերիկան խան, կ. պոլիս։

Ամերիկայի Միսիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ձ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ

ՄՆԱՑՈՒՆ ԲԱՆԵՐԸ

Բնաւ մի ծուլանաք բարիք ընելու, երբ առիթ ունենաք։ Զեզմով մխիթարուած ու երջանկացած մարդիկ ձեր ներկինք երթալէն երկար ժամանակ առքը ուրիշներու պիտի հաղորդեն այն ներշնչումը զոր դուք անոնց տուիք մարդասիրաբար։

Ուրիշ մնայուն բան մը՝ ծառայութիւն է։ Անձնասիրութիւնը իր բոլոր հաճոյքներով և փառասիրութիւններով կարճատև է, և իր կեանքին վրայ յետադարձ ակնարկ մը նետող ոչ մեկ մարդ իր կամշոտութեան ժամերը կը զատէ իրեն իր մտանուր ուրախութեան կամ զուարթութեան ժամերը։ Ոչ, մեր սրտին մէջ իրեն գանձ մնացող ժամերը անոնք են երբ մեկուն ծառայութիւն մատուցինք։ Ճանչցած եմ համբաւաւոր շատ այրեր և կիներ, որոնք կեանքի մէջ շատ յաջող եղած են, բայց երբ անոնց սիրտը քիչ մը ճանչնալու չափ մօտեցած եմ անոնց, տեսած եմ թէ անոնց ամէնէն անայլ և ամէնէն զուարթասրտութեամբ յիշատակները յիշատակներն են անոնց կեանքերուն խնամարկ կամ անձանօթ այն ժամանակներուն, երբ խաչը տարին առանց նշոյլն իսկ տեսնելու փառաց պսակին, որ իրենց պիտի գար ապագային մէջ։ Ծառայութիւնը կը տևէ, վասն զի մեզ յարաբերութեան մէջ կը դնէ Քրիստոսի հետ, որ մեծ Ծառան է մարդկութեան։ Քրիստոս որոշեց այս աշխարհը գալ և մեր մէջ գտնուիլ իբրև ծառայող մարդ, և դուք ու ես մեր ցերծումէն առնի ըլլալու չենք։ Եթէ տեւական երջանկութիւն կ'ուզենք, պարտիմք ծառայութեան ունակութիւնը մշակել, որպէս զի, ի՛նչ դիրքի մէջ ալ գըտնուինք, կարենանք զայն օգտակար ընել բոլոր անոնց որոնց կրնանք օգնել։

Ուրիշ մնայուն բան մը հաղորդութիւնն է Քրիստոս Քրիստոսի հետ իրեւ մեր Փրկչին և Բարեկամին հետ։ Ուրիշ բաներ երբեմն սխալ կը հասկնան մեր ըսածը կամ ուզածը, և ժամանակ մը կը կորսուի անոնց բարեկամութեան ուրախարար ազդեցութիւնը։ Բայց Քրիստոս երբեք սխալ չհասկնար։ Եթէ մեր սիրտերը հաւատարիմ մնան անոր, ան միշտ կ'իմանայ, թէև երևոյթները մեզի հակառակ ալ ըլլան։ Ան կը մնայ մեր քով ինչպէս մեր հարստութեան նոյնպէս մեր աղքատութեան ժամանակ։ Մեր հիւանդութեան ատեն այնչափ զուարթ և քաջալերող ընկեր մը կ'ըլլայ որչափ երբ առողջ ենք և զօրաւոր։ Մենք երբեք անկէ գերազանց պիտի չըլլանք։ Ան միշտ մեր քով պիտի կանգնի և մեզմէ աւելի բարձր պիտի ըլլայ, սակայն իր անհուն կարեկցութեամբ և սիրով պիտի խոնարհի ու միշտ պիտի առաջնորդէ մեզ։ Քրիստոսի հետ մեր բարեկամութիւնը հեռզհետէ պիտի քաղցրանայ։ Շատ քիչ բաներ այսպէս են։ Շատ քիչեր կը ճանչնամ, որոնք կեանքի մարմնաւոր երջանկութիւնը ծերութեան ժամանակ այնչափ վայելած ըլլան որչափ կը վայելէին երբ դեռ երիտասարդ էին։ Մարդուս համար հաղուագէպ բան է ծերութեան ժամանակ գիրքեր սիրել նոյնչափ որչափ պատանեկութեան ժամանակ։ Կարծեմ քիչ մարդիկ իրենց չափահասութեան և ծերութեան ժամանակ դրամ կը սիրեն այնչափ որչափ կը սիրէին երիտասարդութեան ժամանակ։ Կեանքի շատ բաներ իրենց պարապումինը յայտնած են ծերերուն, և մարդիկը յառաջ վարող խոյծերէն շատին կարծը երևան հանուած է։ Բայց անտարակոյս ճշմարիտ է թէ, քանի՛ մեծ նանք մենք, Քիստոս Քրիստոսի բարեկամութիւնը, անոր ներկայութեան նեղշնչութիւնը, անոր Աստուածային համակրութեան ստուգութիւնը, անոր սիրոյն մխիթարութիւնը միշտ կը քաղցրանան։ Ոչ մեկ հիւանդութիւն կարող է հոգիին հոգևոր վայելքի իղձը ջնջել։ Ճանչցած եմ Քրիստոնեայ շատ ծերուներ, և անոնց Քրիստոսով յարաճուն ուրախութիւնը, անոնց սրտի անուշութիւնը, անոնց հոգւոյ յարաճուն փափկութիւնը, անոնց Քիստոսի վրայ աւելի կատարեալ ծանօթութիւնը, և անոնց չուտով անոր հետ գտնուելու աւելի եռանդուն ակնկալութիւնը՝ ինծի ծանօթ աւելիէն զեղեցիկ բաներուն դասակարգին կը պատկանին։ Այո, Քիստոսի բարեկամութիւնը մին է մնայուն բաներէն։

Ք

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԲԱՐԵՇՐՋԱԿԱՆՆԵՐ

[Խմբագրական]

Հին բարեկամ մը, որ հիմա Ամերիկա հաստատուած է, կը խնդրէ որ այս նիւթին վրայ գրենք։ «Ձեմ կրնար հասկնալ,» կ'ըսէ, «թէ Տր. Տրըմմընտի պէս փորձ Քրիստոնեաները ինչպէս կրնան Քրիստոնէութիւնը Տարվինականութեան հետ հաշտեցնել։» Մեզի ներկայացած խնդիրը սա չէ թէ արդեօք ճշմարի՛տ է Տարվինէ ուսուցուած բարեշրջութեան վարդապետութիւնը, այլ թէ ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ մտացի եւ անկեղծ Քրիստոնեաներ կրնան ընդունիլ զայն։

Կրնայ մէկը շատ սխալիլ իր կարծիքներէն ոմանց մէջ եւ տակաւին բարի մարդ ըլլալ, կրնայ խստիւ ուղղահաւատ եւ սակայն չար մարդ ըլլալ։ Ասով չենք ուզեր ըսել թէ կը հաստատենք վտանգաւոր այն վարդապետութիւնը թէ մարդուս ի՛նչ բանի հաւատալը տարբերութիւն մը չընէր։ Ճշմարտութիւններ կան որոնք ուղիղ նկարագրի

խարիսխը կը կազմեն, բայց նկարագիրն ու-նենալով է եւ ոչ թէ ճշմարտութիւններու մտովի հաւանելով՝ որ մարդը բարի կ'ըլլայ։ Ըստ Քրիստոսի խօսքին, իր Աստուածը բոլոր սրտով եւ ընկերը իր անձին պէս սիրող մարդն է բարի եւ Աստուածային օրէնքը պահող։ ԶԱստուած այդպէս սիրելու եւ ճշմարիտ Քրիստոնեայ ըլլալու համար մարդս հաւատալու է թէ Աստուած մը կայ որ սուրբ ու բարի է, եւ թէ իր մեղքերը Աստուած անհուն ողորմութեամբ ու բարութեամբ ներած է Քրիստոսի համար։ Մեր բարեկամը Ամերիկայի մէջ կը գտնուի այնչափ ժամանակէ ի վեր որ գիտէ թէ եկեղեցիի անդամ ըլլալ ուղղէ մը քիչ աւելի բան կը պահանջուի քան դաւանիլ թէ կը հաւատայ սուրբ Աստուծոյ մը, իր Արարչին, իր մեղաւոր ըլլալուն որով ինկած է Աստուծոյ արդար բարկութեան տակ, եւ Յիսուս Քրիստոսի իբրեւ իր Փրկչին, միանգամայն յայտարարել թէ իր նպատակն է Աստուծոյ ծառայել ջանալով մաքուր եւ ուղիղ կեանք մը վարել եւ ըստ կարի բարիք գործելով իր նմանները։ Ժամանակաւ երկար դաւանադիր մը կը գործածուէր եւ ամէն յօդուածի համար հաւանութիւն կը պահանջուէր մարդէն որ եկեղեցիի անդամ պիտի ըլլար։ Այդ սովորութիւնը գրեթէ ամբողջովին լքուած է, քանզի կը զգացուի թէ բոլոր անոնք որ իրականապէս կը սիրեն զԱստուած եւ կը ջանան ծառայել անոր, նոյն իսկ Քրիստոսով երախաները, եկեղեցիին մէջ ըլլալու են։ Բաղձալի է ամէն մօտորութենէ զերծ ըլլալ կրօնական հաւատքի խնդիրներու մէջ, բայց հաւանօրէն չկայ ողջ Քրիստոնեայ մը, որու բոլոր հաւատքները բացարձակապէս ուղիղ ըլլան։ Եկեղեցին անկատար մարդերէ կազմուած է, անկատար ոչ միայն նկարագրով, այլ եւ անկատար՝ ճշմարտութեան վերաբերեալ ըմբռնումներով։

Ուստի բարեչրջման վարդապետութիւնը ուղի'ղ ըլլայ թէ թիւր, դժուարութիւն չունինք Քրիստոնեայ Տարվինականներու բարեպաշտութեան հաւատալու։ Քրիստոսի օրէնքն ի կիր առնուելու է անոնց նկատմամբ ինչպէս ամէն ուրիշներու։ «Իրենց պտուղէն պիտի ճանչնաք զանոնք։» Փրոֆ. Տրըմմընտ եւ Փրոֆ. Ճորճ Էարմ Սմիթի նման մարդոց կեանքերը բարի պտուղներով լեցուն էին։ Անոնք «Յիսուս Քրիստոսը ու ան՝ խաչը եւած» քարոզեցին այն եռանդով ու յաջողութեամբ, որով նշանաւոր եղան Սփըրճըն եւ Կըթրի, որոնք բարեչրջութիւնը պիտի մերժէին իբրեւ մոլար վարդապետութիւն։ Զկայ հոգեւոր փրկութեան էական պայման մը, զոր այդ Քրիստոնեայ Տարվինականները նուազ չեշտեն քան իրենց աւելի «ուղղափառ» գործակիցները։

Մեզի նեղութիւն տուողը առերեւոյթ հակասութիւնն է որ կայ բարեչրջման վարդապետութեան եւ արարչագործութեան այն ներշնչեալ պատմութեան միջեւ, որ տրուած է Ծննդոց գիրքին առաջին երկու գլուխներուն մէջ։ Նայինք թէ Քրիստոնեայ Տարվինականներն ի'նչպէս կը մեկնեն այդ գլուխները։

Աստուածաչունչը, կ'ըսեն, չորուեցաւ որ մեզի գիտական ճշմարտութիւն սորվեցնէ, այլ որ զԱստուած յայտնէ մեզի եւ պարտականութեան ճամբան սորվեցնէ։ Աստուածաշնչին մէջ գիտական ճշմարտութիւն գտնելու ճիգը, կ'ըսեն, վնասակար է, վասն զի կ'երկարաձգէ Աստուածաշնչի եւ գիտութեան միջեւ ծագած կռիւը, որ գլխովին անհիմն է։ Գիտութեան համար դիմելու ենք երկրաբանական, աստղագիտական եւ այլ գիրքերու, եւ այդ գիրքերուն ու Աստուածաշնչին միջեւ երեւցած ոեւէ անհամաձայնութիւն վրդովելու չէ մեզ, քանզի Աստուածաշունչը գիտական ոեւէ ճիւղի մէջ հեղինակութիւն ունենալու սահմանուած չէ։ Մարդ մը յայտնութեան հաղորդիչ ըլլալու համար պէտք չէ որ անհրաժեշտ իր դարը կանխէ գիտական ծանօթութեան մէջ։ Արդարեւ կ'ըսեն թէ անպատեհ բան պիտի ըլլար այս, քանզի եթէ մէկը այն վաղեմի դարերուն մէջ երբ Աստուածաշունչը գրուեցաւ՝ յայտներ այն հայեցքները, զորոնք հիմա աստղագէտներ եւ երկրաբաններ ապացուցուած կը համարին, անոր խօսքերը արհամարհանքով պիտի մերժուէին։ Պիտի մերժուէր նաեւ ինչ որ յայտնէր նկատմամբ Աստուծոյ եւ կրօնական ճշմարտութիւններու։ Ուստի Ծննդոց գիրքին հեղինակը աչխարհի եւ մարդուն սկզբնաւորութեան այն պատմութիւնը կը հաղորդէ, որ համաձայն է դարուն ու երկրին տեսութիւններուն ուր պատմութիւնը գրուեցաւ, եւ կը բարեփոխէ զայն որչափ հարկ կը համարի առ մի Աստուած հաւատքի պատճառով։ Ինչ որ յայտնել ներշնչուեցաւ գրողին՝ Աստուծոյ միտքին եւ արարչագործ զօրութիւնն էր։ Ան ուրիշներէ գերազանց էր ոչ թէ գիտական ծանօթութեամբ, այլ Աստուածգիտութեամբ, եւ այս Աստուածգիտութիւնը այնպէս ազդած է անոր արարչագործական պատկերին որ պատկերը աւելի Աստուածավայել է քան իր կռապաշտ ժամանակակիցներուն կողմէ տրուած պատմութիւնները։ Այսու ամենայնիւ արարչագործութեան նկատմամբ յայնժամուայ տիրող գաղափարին այնչափ նման էր որ յարմար միջոց մը եղաւ Աստուծոյ յայտնութիւնը այնպէս հասկնալի դարձնելու, որպէս պիտի չըլլար արդի գիտական գիւտերու արդիւնքներուն մէկ նկարագրութիւնը։

Քրիստոնեայ Տարվինականները չատ ըսելիք ունին պատչաճեցուցման օրէնքին վրայ։ Եթէ բան մը պիտի բացատրենք տղոց մը, պարտական ենք մեր բացատրութիւնը բերել հասցնել անոր հասկցողութեան մակարդակը։ Ջափահաս մէկը կրնայ ըսել թէ ինդրին վերաբերեալ բոլոր բանները չըսինք տղուն, եւ թէ դեռ սխալ գաղափարներ ունի ան, բայց կը պատասխանենք թէ այս անհրաժեշտ է տղուն սահմանաւոր ծանօթութեան պատճառով։ Եւ երբ Ծննդոց գիրքը գրուեցաւ, մարդկային ազգը. իր մտաւորական մանկութեան մէջ կը գտնուէր, եւ սակայն ֆիզիքական ճշմարտութեան վերաբերեալ մեր ծանօթութեան մէջ ի'նչ փոփոխութիւն ալ պատահի, չէ կարող ազդեցութիւն ունենալ աբարչագործութեան պատմութեան հոգեւոր այն դասին վրայ, որու համար գրուեցաւ պատմութիւնը։

Այս հոգեւոր դասը կրկին է։ Նախ թէ արարչագործութիւն մը եղաւ, թէ Աստուած էր ամէնուն Ստեղծիչը։ Բարեչրջման վարդապետութիւնը չվերժեր Արարչի մը անհրաժեշտ պէտքը, այլ մանաւանդ, ինչպէս Տր. Մարքըս Տաւզ կ'ըսէ, «Բնական օրէնքի հրաշալի զօրութիւնը եւ ճշգրտութիւնը մեզի յայտնելով՝ աւելի սաստկապէս կը ստիպէ մեզ որ ամէն օրէնք ընծայենք սկզբնաւորիչ գերագոյն իմացականութեան մը։» Առաջին մեծ պատճառի մը պէտքը չնջուած կամ նուազած չէ, եւ եթէ ճշմարիտ է թէ մարդիկ կենդանիներէ սերած են, եւ թէ բնական օրէնք մը աստիճանական զարգացման առջնորդած է կեանքի ամէնէն խոնարհ ձեւէն մինչեւ բարձրագոյն ձեւերը հանող, այնպէս որ գրեթէ անհուն թուով քայլերէ ետքը մարդը եկած է գոյութեան, անհասանելի կերպով մեծ ըլլալու է իմաստութիւնն այն էակին, որ կրցաւ այդպիսի օրէնք մը հաստատել եւ համբերութեամբ հսկել անոր զարգացման։

Եւ կարեւոր բանն է գիտնալ թէ Աստուած ստեղծեց մարդ, ոչ թէ գիտնալ թէ ի'նչպէս ստեղծեց զայն։ Առաջին մարդը ուրո'յն ստեղծուեցաւ, ինչպէս նկարուած է Ծննդոց գիրքին մէջ, թէ մարմնով կենդանիներու մարմիններէն յառաջ եկաւ զարգացման օրէնքով եւ աննիւթ հոգի առաւ Աստուծոյ չունչով, Աստուծոյ ձեռագործն է, եւ Ծննդոց գիրքին մէջ անոր կը յայտնուի իր Արարիչը։ Աստուած է ամէնիչխան։ Մենք բնական կոյր օրէնքին յանձնուած չենք որ քանի մը տարիէն բնաջինջ ընէ մեզ եւ մեր մարմիններուն ու հոգիներուն նիւթով ու էութեամբ ուրիշ էակներ ձեւակերպէ, այլ բնական օրէնքը ամենակալ ու մարդասէր Հօրը ձեռքն է մեր օգտին համար։ Եւ եթէ կայ այնպիսի Աստուած մը որ մեզ կը հոգայ ու մեզ կը սիրէ, ուրեմն կրնանք սիրով ապագային սպասել եւ հաւատալ թէ մեր մարմիններուն մահէն ետք ալ պիտի հոգայ մեզ։ Գիտենք թէ մենք բնական օրէնքի տակ ենք։ Այդ օրէնքին համաձայն կը յաջողինք հոգալ մեր պէտքերը։ Եթէ բնական օրէնքը չյարգենք, պատիժը կը կրենք, եւ պատիժը կրնայ մահ ըլլալ։ Բարեչրջումը Բնական Օրէնքի չղթան կ'երկարէ չատ մը օղակներով դէպ աւելի հեռաւոր անցեալ մը միայն, բայց անփոփոխ կը թողու Աստուածային Օրէնսդիրը։

Արարչագործութեան պատմութեան միւս դասն է մարդուն արժէքը։ Մարդը արարչութեան պսակն էր, եւ եթէ բարեչրջման վարդապետութիւնը ճշմարիտ ըլլայ, մարդն է վախճանը զոր Աստուած իր մտքին մէջ ունէր միլիոնաւոր տարիներու բովանդակ ընթացքին մէջ։ Այս վարդապետութիւնը չնուազեցներ մարդուն արժէքը։ Անցեալ բոլոր դարերուն մէջ Աստուած պատրաստութիւններ կ'ընէր գալստեանն համար արարածի մը, որ կրնար իր պատկերը կրել, եւ որ աւելի արժէք ունի քան ֆիզիքական բոլոր տիեզերքը, քանզի ոչ մէկ արեւ կամ արեւներու ոչ մէկ համաստեղութիւն կարող է հասկընալ Աստուծոյ նպատակները, Աստուծոյ սքանչելի գործերը, կամ սիրել Արարիչը որպէս կարող է մարդ արարածը։

Բարեչրջման վարդապետութիւնը ընդունիլ կարենա'նք թէ չկարենանք, արարչագործութեան պատմութեան նկատմամբ Տարվինականներու բացատրութիւնը ներշնչութեան վերաբերեալ մեր գաղափարին համաձայնի' թէ չհամաձայնի, կրնանք ըմբռնել թէ ի'նչպէս կրնայ մէկը բարի Քրիստոնեայ եւ միեւնոյն ժամանակ Տարվինական ըլլալ։ Զկայ անոր վարդապետութեան մէջ անպատկառութիւն, Աստուծոյ իմաստութեան ու բարութեան վրայ աւելի վար գաղափար, Աստուածաչնչի հոգեւոր հրահանգութեան մերժում, եւ ըստ անոր ըմբռնման՝ Աստուածաչնչի ներշնչութեան ուրացում։ Քրիստոսի այն եռանդուն հետեւորդները որոնք ժրութեամբ կ'աչխատին հոգիներու փրկութեան համար եւ սակայն կ'ընդունին բարեչրջման վարդապետութիւնը՝ բազմաթիւ են։ Եթէ մոլորութեան մէջ ինկած են, խելքի մոլորութիւն է այն եւ ոչ թէ սրտի։ Բարի Քրիստոնեաներ են անոնք։ Թէ արդեօք ա-

բարչագործութեան պատմութեան վրայ ա-նոնց բացատրութիւնը ուղի՛ղ է եւ թէ արդեօք անոնց փիլիսոփայութիւնը ողջամի՛տ է՝ տարբեր խնդիրներ են, որոնց պատասխանել չձեռնարկեցինք սոյն յօդուածով։

ԿԻՐԱԿԻԻՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ(*)

(Փրոֆ. Ց. Գ. Դրէյթըեան)

Շաբաթապահները կը պնդեն թէ կիրակին առաջին անգամ Դ. Դարուն մէջ կոստանդիանոս կայսեր ձեռքով արեգական չաստուածին ի պատիւ հաստատուեցաւ, եւ թէ Պապական Եկեղեցին անոր ալ կարեւորութիւն ընծայելով զանիկա պաշտօնապէս ընդունած է Եկեղեցւոյ մէջ։ Եւ մեր ժողովրդին մէջ չատեր Պատմագրութեան տեղեակ չըլլալով այս խօսքը իրրեւ ճշմարտութիւն կը նկատեն։

Քանի մը պատմական ապացոյցներ յիշենք ցուցնելու համար թէ այդպէս չէ իրողութիւնը։

Ա. Եբիւրէտ Դարուն մէջ Զատկի վէճը.

Եկեղեցւոյ մէջ ընդունուած առաջին ժողովը Զատիկն է, եւ Ս. Դարուն սկիզբները համարեա թէ աշխարհս ամբողջ կողմերը գրանուող բոլոր եկեղեցիներուն մէջ կը պահուէր։ Բայց Ց. Տ. 150էն քիչ առաջ Ցովհաննէս առաքեալին աշակերտը եւ Զմիւռնիոյ եպիսկոպոսը Պողիկարպոս, երբ Հռոմ այցելեց, հոն քաղաքին Անիսիմոս եպիսկոպոսին եւ իր մէջտեղ հակաճառութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Ս.յդ հակաճառութեան մէջ Պողիկարպոս կը պնդէր թէ այս ժողովը ամէն տարի Ապրիլի 14ին պահուելու է, անիկա չարթուան ո՛ր օրուան հանդիպի ալ, իսկ Անիսիմոս կը պնդէր թէ վայելուչ չէ կիրակի օրը պահել։ Պատմագրութեան վկայութեան նայելով այս ժողովը միայն Զմիւռնիա եւ անոր չրջակայ քանի մը եկեղեցիներ Ապրիլի 14ին կը պահէին, իսկ Հռոմայ, Պաղեստինու եւ Եգեսիոյ եւ ուրիշ տեղերու եկեղեցիները կիրակի օրը Զատիկ կը պահէին։ Ս.յս հակաճառութենէն 30—40 տարիներ ետքը Ապրիլի 14ի այս խնդիրը դարձեալ սկսաւ յուզուիլ։ Թէպէտ այս անգամ վիճաբանութիւնը Եփեսոսի եպիսկոպոս Պողիկրատէսի եւ Հռոմայ եպիսկոպոս Վիքթորի մէջտեղ ծագումառաւ, սակայն իսկոյն չատ ընդարձակեցաւ։ Գաղղիոյ, Պոնտոսի, Կորնթոսի, Եփեսոսի, Պաղեստինու եւ Եգեսիոյ եկեղեցական Սիւնհոդոսները զումարուելով՝ բաց ի Եփեսոսի Սիւնհոդոսէն հրատարակեցին թէ որոշած են այս ժողովը Ապրիլի 14ի մօտ եղող կիրակի օրը պահել։ Ս.յս առթիւ կիրակի օրը Զատիկ ժողովելու կուսակիցներուն գործածած լեզուն ուշադրութեան արժանի է. «Որովհետեւ Տէրոջը մեռելներէն յարութիւն առնելուն խորհուրդը միայն Տէրունական օրը (կիրակի) կը կատարուի, միայն այն օրը Յարութեան ծոմը աւրել անկ է։» Ս.յս խօսքէն քաջայայտ կը տեսնուի թէ սոյն հակաճառութեան ժամանակ Քրիստոսի յարութեան օրը ոչ միայն «Տէրունական օր» (կիրակի) կը կոչուէր, այլ՝ կիրակիին կարեւորութիւնը ի յիշատակ Քրիստոսի յարութեան սահմանուած Զատկի ժողովը կիրակի օր կատարելու իրրեւ հզօր միաստ եւ ապացոյց յառաջ կը բերուի։

Բ. Եբիւրէտ Դարու եկեղեցւոյ հայրապետներուն վկայութիւնը.

(1) Անդրէաս Եպիսկոպոսին, Իգնատիոսի, վկայութիւնը։ Ս.յս անձը Ց. Տ. 107ին կամ 116ին մարտիրոսացաւ. եւ յիշեցէք որ Ցովհաննէս առաքեալ Ց. Տ. իբր 95ին մեռաւ, ապա ուրեմն այս դէպքը անկէ 12—21 տարի ետքը տեղի ունեցաւ։

Մինչ Իգնատիոս մարտիրոսանալու համար հսկողութեան ներքեւ Հռոմ կը տարուէր, հօրը Թուղթ գրեց, եւ անոնք մեզի երկար ձեւով հասած են։ Մին է Յունարէն ընդարձակ ձեւը, կը թուի թէ յետոյ ձեռք դպած է ասոր։ Մին է անոր Ասորերէն թարգմանութիւնը։ Կը թուի թէ ասիկա անոր Թուղթերուն մէկ համառօտութիւնն է։ Մէյ մ'ալ համառօտ Յունարէն ձեւը։ Ասոր հարազատութիւնը առհասարակ կ'ընդունին քննադատները։ Ս.յս Թուղթերէն Մագնեսիա ուղղուածին Թ. գլխուն մէջ սապէս կը կարդանք. «Արդ եթէ Հին Տնտեսութեան մէջ դասախարակուածները նոր յոյս մը ունեցած են, այլեւս Շաբաթը չպահելով Տէրունական օրուան կեանքովը կ'ապրին (կամ Տէրոջը օրը պահելով կ'ապրին)։» Յիշեալ խօսքերուն Յունարէնը նշանակալից է. Μηκέτι σαββατίζοντες ἀλλὰ κατὰ Κυριακὴν ζῶντες (կամ ζωὴν ζῶντες)։ Ս.յնպէս որ Շաբաթն ու Կիրակին կը հակադրէ։

Ս.յս չակերտեալ խօսքերը բացորոշակի կը ցուցնեն թէ Իգնատիոսի ժամանակ, այսինքն գրեթէ Ցովհաննէս առաքեալին օրերը, Անտիոքի (որովհետեւ Իգնատիոս այդ տեղի եպիսկոպոսն էր) եւ Մագնեսիոյ (որովհետեւ Թուղթը այն տեղի եկեղեցիին ղրկուած էր) եւ լոլոր այս կողմերուն մէջ Կիրակին սուրբ պահել ոչ միայն սովորութիւն եղած էր, այլ նաեւ Շաբաթին պահպանութիւնը կը դատապարտուէր եւ Կիրակիինը կը յանձնարարուէր։

(2) Բառնաբասի վկայութիւնը. Ընդունուած է թէ այս անձին անունով ծանօթ Թուղթը Բ. Դարուն առաջին մասին մէջ գրուած է։ Ս.յս Թուղթին Ժե. գլխուն մէջ սապէս կը կարդանք. «Ս.յս պատճառաւ մենք ալ ութերորդ օրը կը պահենք ուրախութեամբ, այն օրը երբ Քրիստոս մեռելներէն յարութիւն առաւ։»

(3) Յուստինոս վկայն վկայութիւնը (Ց. Տ. իբր 140). Առաջին «Ջատագովութիւն» գիրքին ԿԷ. գլխուն մէջ սապէս կը գրէ ան. «Եւ այն օրուան մէջ զոր Արեգակի օր կ'անուանենք, քաղաքներու մէջ կամ բացօթեայ վայրեր բնակողները տեղ մը հաւաքուելով առաքեալներուն արձանագրութիւնները եւ մարգարէներուն գրուածները կը կարդան, որչափ ներէ ժամանակը։ Եւ երբ ընթերցուածը կ'աւարտի, ժողովին նախագահը բերանացի հրահանգներ կու տայ եւ այն բարի խօսքերուն հետեւիլ ապրիլ կը յորդորէ։ Ս.յնուհետեւ ամէնքս միասին ոտք ելլելով աղօթք կ'ընենք։ Եւ, ինչպէս առաջ ըսի, աղօթքէն ետքը հաց, գինի եւ ջուր կը բերուի, եւ նախագահը նորէն իր կարողութեան համեմատ աղօթք եւ փառաբանութիւն կը մատուցանէ, եւ ժողովուրդը Ամէն ըսելով կր ձայնակցի։ Ցետոյ ատենդիէ կը բաշխուի ամէնուն, եւ ամէն ոք մասնակից կ'ըլլայ այն բաներուն որոնց վրայ աղօթք կը մատուցուի։

«Բայց Արեգակի օրուան մէջ է որ մենք մեր ժողովները կ'ունենանք, վասն զի անիկա է Աստուծոյ ստեղծագործութեան առաջին օրը, եւ մեր Փրկչին Յիսուսի ի մեռելոց յարութեան օրը։»

Ս.յն ժամանակուան Քրիստոնեաներուն հոգեւոր պաշտամունքի ժողովներուն բնութիւնը պիսի մէկ գեղեցիկ նկարագրութիւնն է այս։ Ս.յդ ժողովները կիրակի առաւօտը տեղի կ'ունենային։

Հոս սա ալ ուշադրութեան արժանի է որ կիրակի օրուան «Արեգակի օր» անունը Քրիստոնեայ մատենագրութեան մէջ առաջին անգամ կը գործածուի հոս, այսինքն կոստանդիանոսէ իբր 180 տարի առաջ։ Ուրեմն միթէ քաջայայտ չէ որ յիշեալ ատացուածը այն օրուան ծանօթ անունն էր Հռոմէական աշխարհին մէջ։

(4) Դիոնէսիոս Կորնթոսի վկայութիւնը. (Ց. Տ. իբր 175). Ս.յս անձին վկայութիւնը Եւսեբիոսէ կ'առնուի սապէս. «Ս.յս պատճառաւ մենք սոյն օրը, այսինքն Տէրունական օրը, ձեր Թուղթը կարդալով անցուցինք։»

(5) Եբոնէ վկայութիւնը. Ս.յս անձը Ց. Տ. իբր 190ին Զատկի ծոմին վիճաբանութեան առթիւ սապէս կը գրէ Հռոմայ եպիսկոպոսին Վիքթորի, «Տէրոջը յարութեան խորհուրդը Տէրունական օրէն զատ ուրիշ օր ծոմել պատշաճ չէ։»

(6) Կղեմես Աղեքսանդրացի վկայութիւնը. (Ապրեցաւ Բ. Դարուն վերջին մասին եւ Դ. Դարուն առաջին մասին մէջ). Ս.յս անձը Սթրոմաթա դիրքին ԺԲ. գլխուն մէջ ճըշմարիտ Գնոստիկեանը, այսինքն փիլիսոփայ Քրիստոնեան, նկարագրած ժամանակ սապէս կ'ըսէ. «Անիկա Աւետարանին հաւատացեալ եղող խրատին հնազանդելով Տէրունական օրը կը պահէ։ Բայց կը պահէ իր չար բնութիւնը թողլով եւ ճշմարիտ Գնոստիկեանի վարքը իւրացնելով, եւ այսպէս Տէրոջը յարութիւնը իր մէջ սուրբ ընելով։» Դարձեալ, Սթրոմաթայի Զ. գիրքին ԺԶ. գլխուն մէջ Տաճառաեային չորրորդ պատուիրանքը մեկնած միջոցին սապէս կը խօսի. «Բայց մենք մարդիկս հանգստանալու պէտք ունինք։ Ուստի եօթներորդ օրը իբրեւ հանգստեան օր հրատարակուած է, որպէս զի անոր մէջ չարչն հրաժարելով առաջին օրուան, այսինքն մեր բուն հանգստեան օրուան, համար պատրաստուինք։ Նախնի Քրիստոնեաներէն ոմանք որովհետեւ Շաբաթ օր Կիրակիի համար կը պատրաստուէին, Շաբաթ օրը Հանգստեան օր կամ Պատրաստութեան օր կ'անուանէին։

Տերտուղիանոսի վկայութիւնը. (Բ. Դարու վերջին եւ Դ. Դարու առաջին մասին մէջ ապրեցաւ.) Փրոֆ. Ֆիշըր իր «Եկեղեցական Պատմութիւն» անուն գիրքին մէջ (երես 65) սապէս կը գրէ. «Տէրունական օրուան մէջ միւս օրերէն տարբեր կերպով, ուրախութեան իբրեւ նշան, աղօթքը ոտքի վրայ կը մատուցուէր (Բ. Դարու Քրիստոնեաներէն)։ Երբ կու գանք կը հանդիպինք Տերտուղիանոսի օրերը, կը յանձնարարուի կիրակի օրը մասամբ կամ ամբողջովին հրաժեշտ տալ մարմնաւոր գործերէ։

Վերոյիշեալ վկայութիւններէն յայտնի է թէ, Նախ, Առաքեալներէն ետքը եկող Ս. Դարուն մէջ, այսինքն կոստանդիանոսէ 100—200 տարի առաջ, Քրիստոնեաներուն մէջ ընդհանրացած սովորութիւն էր չաբթուան առաջին օրը սուրբ պահել, եւ այդ օր հոգեւոր պաշտամունք կատարելով հասարակ գործերէ հրաժարիլ։

Երկրորդ, Ս.յս օրը Հրեական Շաբաթէն որոշուելով, Շաբաթը կա՛մ Կիրակիի պատրաստութեան կը գործածուէր, եւ կա՛մ բոլորովին կ'արտաքսուէր [իրրեւ օր հանգըստեան]։

Երրորդ, Շաբթուան առաջին օրուան կը տրուէր «Տէրունական օր» (Կիրակի) անունը,

(*) Յօդուածիս պատմական թուականները Ա.ինթապէ միսիոնար Մը. Սանտըրս պատրաստած է։

այդ օրը Քրիստոսի յարութիւն առած ըլլալուն պատճառաւ ։

Արդ, եթէ Յովհաննէս առաքեալին աշակերտներէն եղող եպիսկոպոսներ, եւ առ հասարակ Քրիստոնեաներ, անոր մահէն տասը տարի միայն ետքը «Տէրունական օր» անունը չարթուան առաջին օրուան համար կը գործածէին, միթէ հաւանական չ'ըլլար թէ Յայտ. Ս. 10 համարին մէջ գտնուած միեւնոյն ասացուածը միեւնոյն նպատակաւ կը գործածուէր, եւ թէ այդ աշակերտները յիշեալ ասացուածն իրենց ուսուցիչներէն սորված էին ։

Գ. Մէյ Տ'ալ Կոպանդէնոյ հրովարտակը ենկոպանէն ։

Ահա այս հրովարտակին խօսքերը. «Պատուական Արեգակի օրուան մէջ թող հանգիստ ընեն բոլոր դատաւորներն ու քաղաքներուն բնակիչները, եւ թող դարձին առեւտուրները ։ Բայց զեղացիները երբ երկիրը մշակելու կը զբաղին, թող ազատօրէն եւ անարգել նային իրենց գործերուն, որպէս զի նպաստաւոր ժամանակին անցնելուն պատճառաւ Աստուածային տնօրէնութեան տուած առիթը չկորսուի ։ Վասն զի չատ անգամ կը պատահի որ ուրիշ օր մը հողին մէջ սերմ ցանել եւ կամ որթատունկի ճիւղերը գետնին մէջ պառկեցնել այնքան չեն յաջողիր ։»

Սոյն գրուածը կարդացող ամէն մէկ ողջամիտ եւ անկողմնակալ անձ կը տեսնէ խոստովանիլ թէ,

(ա) Այս հրովարտակը չէ որ Արեգակի օրը կը սրբացնէ, այլ՝ արդէն սուրբ եւ պատուական համարուած օրուան մը նկատմամբ պաշտօնապէս հրաման եւ հրահանգ կը տրուի անոր ։

(բ) «Արեգակի օր» ասացուածը կռապաշտութեան տեսակէտով չէ որ կիրակի օրուան կը գործածուի, այլ՝ այն պատճառաւ որ Հռոմէական աշխարհին մէջ այդ օրը այդ անունով ծանօթ էր ։ Վերը տեսանք թէ սոյն հրովարտակէն 180 տարի առաջ Քրիստոնեայ հեղինակ մը ճիշդ այս անունը տուած է այդ օրուան ։

Արդ սոյն մտածութիւններէն յայտնի կը տեսնուի թէ ի՛նչ անտեղի է Շարաթապահներուն այն խօսքը թէ կիրակին Դ. Դարուն մէջ մուտ գտաւ եկեղեցւոյ մէջ ։

(Թո–բ–էբէնէ)

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ՄԱՆՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մանր կառավարութիւններէն ոմանք ուրոնք մնացին Եւրոպական այնքան վրդովումներուն հակառակ, սապէս կը նկարագրուին Ֆէլտ-Ֆէֆ Լէֆըրի մէջ. Աշխարհիս մէջ ամէնէն հին հանրապետութիւնն է Սան Մարինոյինը ։ Անիկա նաեւ ամէնէն փոքրերէն մին է ։ Չորրորդ Դարուն մէջ Մարինոս անուն անձ մը չէնք մը հիմնեց Ռիմինիի մերձակայ լուսրներուն մէջ, Ադրիականին վրայ ։ Ան հասարակ Իտալական հող կը նկատուէր այդ տեղը։ Այդ հաստատութիւնը բնակիչներ իրեն քաշեց եւ հանրապետութիւն մը ձեւացաւ ։ Ասիկա տակաւին գոյ է տասնըհինգ դարերէ ետքը ։ Սան Մարինոյի սոյն վաղեմի կառավարութիւնը 33 քառ. մղոն տարածութիւն ունի եւ 8,000 բնակիչ ։ Եկամուտին մէկ մեծ մասը կ'ելլէ տիտղոսներու վաճառումէ, փառասէր օտարականներէ ։ Սան Մարինօ քաղաքը բնական ամրութիւն մըն է, եւ անոր լուսրները աւելի եւս ամրացուած են ։ Սան Մարինօ ունի 124 հոգիներէ բաղկացեալ բանակ մը եւ չորս զօրավար ։

Մոնթէ Քարլօ աշխարհիս ամէնէն պզտիկ թագաւորութեան մէջ կը գտնուի ։ Մոնագօ ճիշդ չորս մղոն երկայնութիւն եւ մէկուկէս մղոն լայնութիւն ունի ։ Վեց մղոն քառակուսի այս հողին վրայ 13,000 բնակիչ կը գըտնուի, որոնց վրայ կը տիրէ Իշխան Ալպէրթ ։ Միա առ խիտ չէնքեր կը գրաւեն ամբողջ երկիրը, ուստի երկրագործութիւն չկայ հոն ։ Մոնագօ կը պարծի իր 126 զինուորներէ բաղկացած բանակով ։

Ասկէ քիչ մը աւելի մեծ է Անտորրայի հանրապետութիւնը Պիրենեաններուն մէջ ։ Գաղղիայէ եւ Սպանիայէ հրաշխաւորուած է 125 քառ. մղոն տարածութիւն եւ 6,000 բնակիչ ունեցող այս երկրին անկախութիւնը ։ Բանի մը տարի առաջ Անտորրա փառասիրական տենչով մը որոշեց քանի մը թնդանօթ գնել ։ 10,000 Անգլ. ոսկի քուէարկուեցաւ այդ նպատակին համար, եւ զինուոր ցանկ մը ուղուեցաւ Բրուիէ (Խսէն) ։ Անտորրացիք հասկցան թէ թնդանօթները սուղ բաներ են, եւ թէ այդ 10,000 ոսկիով ոչ թէ երեք, չորս, այլ՝ մէկ թնդանօթ միայն կը գնուի ։ Թնդանօթը ժամանակին հասաւ եւ զետեղուեցաւ հանրապետութեան միակ բլրին վրայ ։ Եւ հոն կը մնայ ցայսօր առանց կրակուելու ։

Թավալորայի հանրապետութիւնը ամէնէն պզտիկն է աշխարհիս մէջ ։ Այսու ամենայնիւ անկախ հանրապետութիւն մըն է իր նախագահովը ու բոլոր միւս պաշտօնեաներով ։ Այս հանրապետութիւնը կը բաղկանայ Թավալորա կղզիէն որ Միջերկրականի մէջ Սարտենիոյ հիւսիսային արեւելեան կողմը կ'ինայ իբր 8 մղոն հեռու ։ Ունի իբր երկու մղոն երկայնութիւն եւ 55 բնակիչ ։ Նախագահը վեց տարուան համար կ'ընտրուի ։ Բոլոր չափահասները, արական թէ իգական սեռէ, քուէատու են ։ Տուրքեր չկան հոն, վասն զի նախագահն ու միւս պաշտօնեաները առանց թոշակի կը կատարեն իրենց պարտականութիւնները ։

Իրապէս խաղալիկ պետութիւն մըն է Լիխթէնչթայն, Զուիցերիոյ եւ Աւստրիոյ մէջտեղ, Վերին Հռենոսի վրայ ։ Միայն 61 քառ. մղոն տարածութիւն ունի 10,000 բնակիչներով, բայց անկախ միապետութիւն է ։ Այս տէրութիւնը ունի իր իշխանը, խորհրդարանը եւ կատարեալ թագաւորութեան մը բոլոր պարագաները ։ Կրնաք անոր չուրջը պտտիլ մէկ օրուան մէջ ։ Լիխթէնչթայն բանտ չունի ։ Երբ բնիկ մը ինքզինք այնքան կը մոռնայ որ ոճիր մը կը գործէ, սահմանագլխէն անդին կ'անցուի Աւստրիա եւ կը բանտարկուի Թելքիրխի մէջ՝ մարզապահական թոյլտուութեամբ Աւստրիոյ կառավարութեան ։ Լիխթէնչթայն սովոր էր 66 զինուորներէ բաղկացեալ բանակ մը պահել, բայց 1868ին արձակեց իր զինուորները, եւ անկէ ի վեր զինուոր չունի ։

ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ(*)

(Յ. Պաճիգեանէն)

Հօր մը կոչումին ուրիշ մէկ պարտքն է բարոյական հրահանգը ։ Հայր մը քանի որ տան ապրուստը կը ճարէ, ֆիզիքական ոյժ եւ բնածին սէր ունի դէպ իր զաւակները, իր բարոյական հեղինակութիւնը խիստ մեծ կ'ըլլայ ։ Արդէն ուժէ հեղինակութեան տարրերն են ոյժ եւ սէր ։ Աստոնց ներդաշնակ բաբեխառնութիւնը տիպար վարչութիւնը կ'արտադրէ ։ Հայր մը հսկելու է իր զաւակաց նկարագրին ։ Մասնաւոր խնամք պէտք է անոնց լեզուին, որպէս զի չըլլայ թէ կոշտ բանաձեւեր, անքաղաքավար ասացուածներ, անվայել խեղկատակութիւններ, անպարկեշտ ու պիղծ հայհոյութիւններ անոնց բերնէն սպրդին ։ Երբեմն մանուկներ անգիտակցաբար կը սովրին ու կը կրկնեն անլուր հայհոյութիւններ, զորոնք պէտք է մանկան կոկորդին մէջ խեղդել ։ Հայր մը պէտք է ճանչնայ իր զաւակաց ընկերները, անոնց յաճախած վայրերը, անոնց նախասիրած զուարճութիւնները ։ Մանկան ընկերները իր նկարագրին ազդող ամենէն հաւժկու միջոցներն են, որովհետեւ մանի նոյն մակարդակը, զգացումներու նոյն տիպը եւ յարաբերական կեանքի ընդարձակ ասպարէզ մը ունին ։ Մաղնիսացնող մայրը, ազդող հայրը, ուշադիր ուսուցիչը եւ յափշտակող քահանան չունին այն ազդեցութիւնը մանկան մը նկարագրին ուղղութիւնը եւ բնորոշիչ տարրերը գծելու, զոր ունին իր ընկերները ։

Մանկան մը ընկերները իր պահապան հրեշտակները կամ կործանիչ դիւապետներն են ։ Ունինք մանուկներու, պատանիներու լիգէոններ որոնք իրենց չար ու ապականեալ ընկերներու ազդեցութեամբը անդունդին ճամբան բռնած են, մոլութեանց ճաշակը առած են ու ֆիզիքական ու բարոյական կազմալուծման միքրոպը իրենց կուրծքին տակ կը սնուցանեն ։ Հայրեր իրաւեկ ըլլալու են իրենց զաւակաց ընկերական չրջանակին, վասն զի փողոցը, դպրոցը կամ խաղի բակը աւելի հզօր ներգործութիւն ունի մանուկի մը ներկայ կեանքին ու ապագայ ճակատագրին վրայ քան ընտանեկան խորանը, դպրոցական սեղանը, եկեղեցւոյ բեմը ։ Հայր մը հսկելու է իր զաւակաց ունակութիւններուն ։ Մանկական հասակի մէջ է որ տղայք կը սովրին խմելու, ծխելու, բաղդատխաղի, զուարճութեանց անձնատուր ըլլալու դասերը ։ Դեղեցիկ փաթթուած սիրունիկ գլանիկ մը, կարմրուկ գինիի գողարիկ գաւաթ մը, տասնոց մը չահելու առթած զգըլխիչ հաճոյքը եւ պարտիզի մը աւազանին չուրջ սարքուած դաշտկերոյթ մը երբեմն անհատի մը կամ գերդաստանի մը բաղդը կը կնքեն ։

Հօր մը պարտքն է նաեւ հակակշռի տակ առնել իր զաւակաց կամքը, արդարութեան եւ անոր մարմնացում եղող օրէնքի պատկառանքը ներչնչելով անոնց ։ Արդարութեան զգացումը ընկերային կազմաւորութեան խարիսխն է եւ օրէնքը անոր պահապան հրեշտակը ։ Հայր մը զաւակներու ծննդեան պատճառ ըլլալով մարդկային սեռի աճումին կը սատարէ ։ բայց սոսկ ծնիլը առաքինութիւն մը չէ, եթէ չօժտէ նաեւ մտքի ու նկարագրի բարեմասնութիւններով, որպէս զի մանուկը իր ընկերային չրջանակին անէծք մը ըլլալէ աւելի օրհնութեան կեդրոն մը ըլլայ ։ Հայր մը կրնայ ան նպատակին հասնիլ զսպելով աղուն քմայքը եւ չթողլով որ ան փոքրիկ բռնապետ մը հովերը առնէ ընտանեաց մէջ եւ չթողլով որ տանը մանուկ գերիշխանը ըլլայ ։ Մեր ընտանեկան չարկերէն չատերուն մէջ մանուկներ կան, որոնք ամբողջ տունը իրենց մատին վրայ կը խաղցունեն ։ Կը դողացնեն իրենց մայրերը՝ անոնց բերնէն լուտանքի, անէծքի հայհոյչներ թոցուելով, անոնց հառաչանքին, լացին եւ նեղսրտութեան պատճառ ըլլալով ։ Կերակուրը իրենց ճաշակին համեմատ պատրաստուելու է, իրենց ընտրած նիւթէն զգեստ կարուելու է, հերիք է որ այնպէս հրամայեցին։ Եթէ իրենց խօսքը մարկ չընեն, կը կատղին, կը ճչեն, կը ճուան, տանը կահերը կը կոտրտեն, փողոցին զուռը կը քարեն, գետինը տապալեա-

(*) Տես Ա–եռաբերի 5 թիւը

լով զգեստին պատառ պատառ կ'ընեն, զպլոց չեն երթար, իրենց մօրը խօսքին կ'անսամաեն, իրենց եղբայրը, քոյրը կը ծեծեն, ու երբեմն այնչափ յառաջ կ'երթան որ իրենց բերնէն նախատանաց ու մինչ իսկ հայհոյութեան խօսքեր կը թոցունեն։ Ա՛ս կարգի մանուկներ տան անզօր անդամներուն պատուհաս են։ Խնդիրը հոս չլմնար. իրեն կամքին թոդուած տղան անկէ դուրս ալ իր չնորհքը ցոյց կու տայ, ասոր անոր քիւերը կը փլցնէ, հաւերը կը քարէ, ապակին կը կոտրէ, պարտէզը կը մտնէ եւ պատուղ կը զրպանէ։ Ճամբաներու հատակէտը, անհրեայթ անկիւններ կը կայնի մանուկներ չարչարելու, ծեծելու, բռնաբարելու։ Երբեմն դաչնակիցներ գտնելով խմբակներու պարագլուխ կ'ըլլայ եւ չհամաձայնութիւններ կը կատարէ։ Խմբովին դպրոցէն վախչելու, անժեղ տղայք գլխէ հանելու խորհուրդներ կը յղանայ։ Ա՛ս է իր քմայքին թոդուած տղու մը մանկութիւնը։ Անշուշտ իր չափահասութիւնը ասոր աւելի բաղդատեալ ու յոռի մէկ երեւոյթը ըլլալու է։ Այդ մանկիկը մարդկային ընկերութեան անմարսելի մէկ տարրը պիտի դառնայ, Նշանաւոր գող մը, աւազակ մը, խառնակիչ մը. եթէ այդ աստիճանին ալ չհասնի, ի՛նչ չրջանակի մէջ ալ ըլլայ, անոր հաւասարակշռութիւնը կամ խաղաղութիւնը պիտի խանդարէ։

Ուրեմն հոր մը պարտքն է չափ դնել զաւակին քմայքներուն, իր քաջալերիչ ժպիտով կամ խօսքով չփայփայել զայն, այլ ցուցնել թէ կամքէն վեր օրէնքը կայ, հաճոյքէն գերագաս արդարութիւնը, որուն յօժարութեամբ հպատակիլ ամէն անհատի պարտքն է։

Հայր մը իր զաւակաց սովրեցնելու է թէ պարտքի եւ իրաւանց չրջանակ մը կայ. ուրիշին իրաւունքները սրբազան սեպհականութիւն են եւ անոնց դպչիլ սրբապղծութիւն. թէ ընկերային կարգուսարքը կայ, որոյ հիմը պարտքի եւ իրաւունքի յստակ ըմբռնումն ու անթերի դործադրութիւնն է։ Անհատներու եւ ազգերու երջանկութիւնը օրէնքի պահպանումէն կախեալ է։

Անշուշտ ասս խօսքերը պղատոնական ազդեցութիւն մը պիտի գործեն, եթէ անոնց չընկերանայ պատիժ ու վարձատրութիւն, մին օրէնքին զօրութիւնը ճանչցնելու եւ միւսը բարիին հրապոյրն ու ճաշակը տալու։ Շատ անգամ ծնողական սէրը ու սխալ ըմբռնուած գութը կը թուլատրեն որ տղան լրբանայ, չփանայ։ Սէրը որչափ ալ ընտիր զգացում մը ըլլայ, արդարութեան եւ օրէնքի չափ ապահով երաչխաւորութիւն մը չէ ընկերային կազմածը հաստատ պահելու։ Սէրը կրակոտ, յախուռն եւ կոյր է, ընտանիք մը վարելու ապահով մեթոդը չէ։

Բարոյական հրահանգումի մէկ սուրբ ու կենսական մասը կը կազմեն այլասիրական զգացումները։ Գութ, համակրութիւն, սէր ու ասոնց արտայայտութիւնը եղող ողորմութիւնն, աջակցութիւնն ու զոհողութիւնը երբեակ զոհարներ են որ փայլելու են կեանքերու վրայ։ Ընտանիքը յարմարագոյն վայրն է աս չքնաղ առաքինութիւնները մշակելու, որովհետեւ հոն են անձնաւորեալ գութն ու սէրը — հայրն ու մայրը։ Ընտանիքը՝ լաւագոյն ասպարէզն, որովհետեւ եղբայրական ու քրոջական յարաբերութիւնները սքանչելի պարագաներ են այդ յատկութիւնը զօրացունող։ Հայր մը աս զգացումները կրնայ մշակել իր անձին օրինակովը, համակրութեամբ խօսելով դժբաղդներու, ճակատագրի զոհերուն եւ ընկերութենէն լքուած անհատներու վրայ։ Կրնայ անոնց կեանքին թշուառ տեսարանները նկարուն եւ զգայուն եղանակաւ պատմել, թուել անոնց կատքէն անկախ անզօրք պատճառները, որոնք զանոնք այս վիճակին ենթարկած են։ Կրնայ յուզիչ եւ սրտաճմլիկ իրավկեր պատմել, վիպակներ կարդալ։ Կրնայ օր մը տուն բերել ցնցոտիներ հագնող, ցուրտէն դողդողացող մանկիկ մը որ համակրիլ սովրին խեղճերու։ Ա՛ս զգացումը կրնայ մշակուիլ նաեւ իրենց դրամը, ժամանակն ու կեանքը ընկերութեան համար զոհողներու կենսագրութիւնը կարդալով։ Հայր մը ասս զգացումը կրնայ զերազանցօրէն մշակել, երբ աղքատախնամ, որբախնամ հաստատութեանց մեծակակ գումարներ ընծայէ։

Բաղաքավարութիւնը, թէեւ ուղղակի բարոյական հրահանգում մը չենք կրնար նկատել, այսու ամենայնիւ մշակուած նկարագրի զեղեցիկ գիծերէն մին կը կազմէ։ Բաղաքավարութիւնը աղնիւ հոգիի մը բարեճեւ արտայայտութիւն է կամ բարեւոք յարաբերութեանց մեթոդը։ Մանկիկը տան մէջ սորվելու է իր յարաբերական դերքը, մեծի եւ պզտիկի, ինչպէս նաեւ հաւասարներու յարաբերութեան կենցաղագիտական օրէնքները։ Մանկիկը տան մէջ սորվելու է թէ ինչ բանաձեւեր, չարժուձեւեր գործածելու է կենցաղի մէջ։ Ծերուկին ու մանկիկը, մամն ու մայրը, հայրն ու տատը, եղբայրն ու քոյրը, ուսուցիչն ու քահանան, աչխարհականն ու կղերականը, պաշտօնակատն ու անպաշտօն անձնաւորութիւնները ընկերական ինչ պահանջներ ունին քաղաքավարական տեսակէտէ։ Տան, փողոցի, չուկայի, եկեղեցւոյ, դպրոցի մէջ ինչ դիրք բռնելու է։ Հարսնիքի, թաղմանց, մահու եւ դժբաղդութեանց առթիւ ինչ դիրք բռնելու է։ Ասոնք ընկերական էթիքէթներ են որ անհրաժեշտ են յղկուած ընկերութեանց, որոց օրինաւոր կիրառումը հմարում, համակրութիւն եւ դիրք կը չահի անհատին եւ ժպիտ ու քաղցրութիւն կը մացուներ ընկերութեան մէջ։ Ասոնցմէ իւրաքանչիւրին վրայ հատիկ հատիկ գրել մանրամասնութեանց երթալ է։ Մտածող հայր մը կրնայ մանրամասնութեանց երթալ եւ յարմարագոյնը տնօրինել։ Կրօնական հրահանգումը բարոյականի պսակն է։ Կրօնքին, բացարձակին պաշտումն է։ Ընտանիքը տաճար մ'է, սրբազան խորան մը։ Հայրը քահանայապետն է, աղօթքը խունկը, զգացումները բուրվառ, որոնցմէ օրհնութեան, մաղթանքի բուրումներ կը բարձրանան դէպ Աստուած։ Տան անդամները այդ տաճարին երկրպագուներն են, որոնք հոգ սորվելու են վախնալ, յարգել, սիրել եւ պաշտել զԱստուած։ Այդ տաճարին մէջ ապաչխարանքի արցունքը թափելու են եւ հոգեւոր փրկութիւն գըտնելու են։ Այդ տաճարին մէջ սորվելու են իրենց ուխտերը ընել զերազոյն կեանքը ապրելու — սիրոյ, արդարութեան, զոհողութեան եւ պաշտումի կեանքը։ Հոգ սորվելու են հոգւով, մարմնով չփակչիլ նիւթին, հողին, մսին, այլ նիւթէն վեր հոգին, հողէն անդին երկին ու մսէն գերազանց անմահ իրողութիւնները փնտռել։ Հոն անմահութեան հաւատքը, յարութեան յոյսը եւ Աստուածին գաղափարը իրենց ճակտին ու սրտին վրայ դրոշմուելու են որ կեանքը երգով, յուսով եւ համբերութեամբ ապրելու ներուժը ունենան։ Հայր մը եկեղեցասէր ալ ըլլալու է։ Եկեղեցիին, չարականին, քահանային վրայ պատկառանօք խօսելու է։ Կանոնաւորապէս եկեղեցի յաճախելու է, փայլելու է իր բարեպաշտութեամբ։ Շահագրգռելու է եկեղեցւոյ գործերուն։ Ըրած, ժամանակ եւ մտածում զոհելու է ասոր համար։ Նախանձախնդիր ըլլալու է եկեղեցւոյ արժանապատուութեան. անոր աճումին, բարգաւաճումին, չէն ու պայծառ մնալուն ոգի ի բուն աշխատելու է։ Այսպիսի հոր մը տղան գրեթէ անկարելի է որ նոյն զգացումներով տոգորուած չըլլայ։ Որչափ ալ սկեպտիկ մտածումներ, դրամի սէրը, զուարճասէր ընկերներ զինք անտարբերութեան դատապարտելու ճգնին, դեռ հորը կենդանի, ազդու, զգաստացնող օրինակը զայն կ'ուշադրեցնէ եւ կրօնին սէրը անջնջելի կերպով անոր սրտին վրայ կը դրոշմէ։ Աստուածասէր հոր մը ազդեցութիւնը անդիմադրելի է։

Տեղ տեղ անուղղակի ակնարկուելու հոր վարչութեան խնդիրը։ Կ'արժէ քիչ մը ուշի ծանրանալ աս մասին։ Վարչութեան խնդրոյն մէջ առաջին կարեւոր կէտն է սիրոյ եւ օրէնքի հաշտեցումը։ Օրէնքը անաչառ է, սէրը աչառու. օրէնքը բացարձակ է, սէրը կ'եզանակաւորի. օրէնքը խիստ է, սէրը մեղմ։ Բաղաքական վարչութեան մէջ խնդիրը դիւրին է, որովհետեւ օրէնքի ներկայացուցիչները բնազդական սիրով մը կապուած չեն չարագործներու հետ, եւ օրէնքի վճիռներուն վարժուած ըլլալով պաղարիւնով կը կնքեն ոճրագործներու սեւ ճակատագիրը, թերեւս տեսակ մ'ալ հաճոյք կը զգան ընկերութեան կործանիչ տարրերը վերցուցած ըլլալու գիտակցութեամբ։ Ընտանեկան յարկին մէջ խնդիրը կը տարբերի. անոր վարիչը թէ՛ սէրը եւ թէ՛ արդարութիւնը մարմնաւորելու է, նոյն ատեն պատժելու եւ գթալու է։ Ա՛ս երկուքը իրենց ներքին բնութեամբ իրարու հետ հաշտ չեն. հետեւաբար բաւական դժուար է անոնց համերաշխ գոյութիւնը։ Սակայն կրնանք ըսել թէ հոր մը ընդհանուր քաղաքականութիւնը սէրը ըլլալու է, բայց վարելու ալ մասնաւոր որոշ եւ հաստատուն սկզբունքներ ունենալու է։ Զաւակներ համոզուելու են այս մասին եւ իրենց ամենէն համարձակ վայրկեաններուն մէջ իսկ այդ սահմանները ոտնձգութիւն ընելու չեն։ Ատեն ատեն պատիժ ալ պէտք է։ Երբեմն պակաս սիրելը աղուորիկ պատիժ մ'է ու տղան կ'ուշադրէ իր ընթացքին բարեւոք ուղղութիւն մը տալու։ Հայրը տանը դատաւորն ալ է, ուրեմն ուղղադատ ըլլալու է։ Երբ եղբայրներու, եղբօր ու քրոջ մէջ կռիւ կը պատահի, պէտք է զանոնք կանչել, իւրաքանչիւրին պատմել տալ եղելութիւնը, ըմբռնել խնդրին ընդհանուր բըռնութիւնը եւ յարմար խրատը, ազդարարումը, պատիժը կամ քաջալերութիւնը տալ։ Ասով մանուկներ ինքնագիտակցութեան կու գան, կը սկսին իրաւունքի յստակ ըմբռնում ունենալ եւ նկատել ուրիշին իրաւունքները։ Ասոնք ընկերութեան բարի քաղաքացի պատրաստելու տեսակ մը վարժութիւն են։

Վարչութեան խնդրոյն մէջ կէտ մը կայ, որ մոռցուելու ենթակայ է, եւ ան մօր հեղինակութեան խնդիրն է։ Մեր մէջ այնպէս նկատուած է թէ մայրերը հեղինակութիւն չունին, թէ անոնք կառավարելու ոյժն եւ իմաստութիւնը չունին։ Զեմ կարծեր թէ նախնական պատճառը ա՛ս է։ Հայրը կ'ուզէ միահեծան իշխել ու երբ մօրը գէմ անպատեհ չարժուձեւեր կամ անհնազանդութիւն պատահի, հայրը լռութեամբ կը

քաջալերէ։ Տղայը սա կոահելով ցերեկն ի բուն կը չարչրկէն իրենց մայրը ու երեկոյին, երբ հայրիկը վերադառնայ, խելօք խելացի կը նստին իրենց հօր հրամանները անմիջապէս կատարելու պայմանաւ։ Հայրը մօր ազդեցութիւնը կը չեզոքացնէ, երբ անոր դրած պատիժներուն հակառակ կը վարուի տղոցը դաշնակցելով։ Երբեմն հայրեր այնչափ մը անխոհեմ կ'ըլլան որ տղոց առջեւ մայրիկը կը յանդիմանեն։ Տղայք ասկէ թեւ առած աւելի համարձակ ու անդիմօրէն կը խոչտանգեն իրենց մայրիկը, որ մայրիկ ըլլալէ աւելի տեսակ մը խաղալիկ կ'ըլլայ տղոց քմայքին։ Հօր մը հեղինակութիւնը աւելի կը զօրանայ, երբ ուժ տայ մօր ազդեցութեան։ Ատով մանկիկները կը սովրին անընդհատ հնազանդութիւն, կանոնաւոր օրինապահութիւն։ Մօր կամքին անսասող տղայք չուտ կ'ըմբռնեն հօր դէմ։ Գործակից վարչութիւնը հակընդդէմ վարչութենէ զօրաւոր է, կուսակցութիւնը կործանումէ է, աշխատակցութիւնը ոյժ։

Վարչութեան խնդրոյն մէջ ամենակարեւոր եւ ամենէն չուտ անտես ընուած խընդիրը պղտի աճող ընկերականութեան նկատառումի խնդիրն է։ Շատ մը ծնողներու եւ զաւակաց պառակտումին եւ ընտանեկան գայթակղալի տռամիներուն պատճառը սա է։ Հայրեր իրենց բացարձակ հեղինակութեան վտանգ չարունակ հրամայական դիրք մը կ'առնեն իրենց զաւակներուն հանդէպ հաւասարապէս կամ նոյն զաւկին ամէն տարիքի մէջ։ Ատոնք չեն խորհիր թէ իրենց զաւակաց արժանապատուութիւնը վիրաւորանք մը կը ղգայ, թէ անոնք անհատներ են եւ անհատականութիւնը հետզհետէ կ'աճի։ Թէ անոնք ալ բանականութիւն ունին եւ դատողութիւնը օրէ օր իրերը, երեւոյթները, տարբեր կերպով կ'ըմբռնէ։ Թէ ամէն մարդու դատողութիւնը իրեն գերազանց կ'երեւնայ։ Հայր մը պէտք չէ որ կոչտ կշտամբանքի խօսքեր ուղղէ իր որդւոց, պէտք չէ որ անոնց գործերը չարունակաբար խծբծէ, անոնց խորհելու եղանակը արհամարհէ, անոնց նկարագրին յոռի կողմերը հրապարակէ։ Պէտք է նկատի առնել անոնց անհատականութիւնը, օրէ օր մեղմել իր վարչութիւնը, զանոնք քաղաքավարութեամբ խրատել, քիչ անգամ յանդիմանել։ Մանաւանդ ուրիշներու ներկայութեան պէտք չէ զանոնք անուանարկել։

Երբ հայր ու որդի միասին կը գործեն առեւտրական կամ արհեստական ճիւղերու մէջ, պէտք է անոնց հետ խորհրդակցիլ, ատեն ատեն տղայոց գաղափարը նախընտրել եթէ բանաւոր կրնան ունին։ Ատանկով տղան մէջ աւելի պատկառանք կը ծնի դէպ ի հայրը, տղան աւելի տաքնալով գործին վրայ՝ կորովով կ'աշխատի։ Տղուն խորհելու, հնարելու, ինքնավարութեան կարողութիւնները կը զօրանան այնպէս որ երբ հայրիկը օր մը չիրիմը չուէ, տղան փոխանակ չուարելու՝ ճարտարութեամբ եւ աշողակութեամբ իր գործը կրնայ վարել։ Եթէ հայրը յամառի, բացարձակութիւնը քշէ, որդին օր մը երես կ'ելլէ իր իրաւունքները պաշտպանելու։ Չօրը խելքին չհաւնիր, անոր թերի կողմերը երեւան կը հանէ եւ չարունակ կը վիճի։ Ընտանիքը վիճաբանութեան թատր մը կը դառնայ. հայր ու որդի փոխն ի փոխ կը պոռան, կը զայրանան, զիրար կը վիրաւորեն եւ ծեծելու իսկ կը ձեռնարկեն։ Ա՛ս վէճը տարիներով կը ձգձգի մինչեւ որ տղան կը սիպուի թողուլ հօրենական տունը եւ առանձինն իր բաղդը որոնել կեանքի փոթորիկներուն դիմագրաւելով։ Ատոր արդիւնքը սա կ'ըլլայ որ տղուն կեանքը կը խորտակի, հօրը սրտին մէջ անջնջելի տուղ մը կը մնայ եւ գերդաստանին պատիւը կ'արատաւորի, տան անդամներուն երջանկութիւնը կը խանգարի եւ կրտսեր եղբայրները դէղ օրինակ կ'առնեն։

Կրնա՞ր խնդիրը հօր մը ուսին վրայ ծանրացող ուրիշ կենսական խնդիր մ'է։ Ընտանեկան հրտհանգումը բաւական չէ տղուն իմացական ու բարոյական կարողութիւնները զօրացնելու։ Հայր մը, որչափ ալ խելացի ըլլայ, չկրնար մեթոտաւոր, կանոնաւոր եւ բարձր կրթութիւն տալ իր զաւակաց, որովհետեւ պահանջուած ժամանակն ու կարողութիւնը չունի։ Ճիշդ ա՛ս պատճառաւ հաստատուած են հանրային հաստատութիւններ, ուր մանուկներ կը դինուին գիտութեան ոյժերով։ Այդ հաստատութեանց պինդ նչանաւորն է դպրոցը։ Դպրոցը ընտանիքի լրացուցիչն է։ Դպրոցը համայնքի մը զարգացումին ջերմացուցիչն է, անոր յառաջդիմութեան երակաչափը։ Ամէն գիւղ ու քաղաք յաւ կամ գէշ իրենց դպրոցներն ունին։ Հասարակութիւնը հացի չափ պէտքը կը զգայ գէթ նախնական դպրոցներու։ Կրթութեան խնդրոյն մէջ առաջին կէտը տարիքն է։ Մնողքներ կան որ կանուխ կը կրթեն, տանը մէջ ճանձրանալով անոնց ներկայութենէն։ Ապաժամ կրթութիւնը կը խանգարէ տղուն առողջութիւնը, չմոռնալ որ մարմնոյն օրկանները պէտք եղած աճումը ունենան եւ կորովը ստորին աստիճանի մը վրայ կը մնայ։ Մտքին կարողութիւնները գիտութեան զօրաւոր լոյսէն չլացած իրենց աստիճանական հասունութիւնը կը կորսնցնեն եւ կատարելութեան տիպը չեն առներ։ Տղուն մէջ գիտութեան սէրը կը մարի եւ ատելութիւն մը կը ստեղծուի գրքին, թերթին, գրականութեան դէմ։ Բնոյթը մեղամաղձոտ կ'ըլլայ եւ մանկական անուշ վայրկեանները դպրոցի ճնշիչ մթնոլորտին տակ կը փճանան։ Անչուշտ խնդիրը կը տարբերի, երբ բաւին իսկական իմաստով մանկապարտէզ կայ։ Այն ատեն մանկունք ախորժով կը թողուն տունը ու ծաղկոց կը վազեն, որովհետեւ հոն աւելի առատ ու ընտիր խաղեր կրնան խաղալ, խմբովին կաքաւել, վազել, շրջագայիլ, ուշադրութեամբ զննել իրեր, միջատներ ու իրենց հետաքրքրութիւնը յագեցնել։ Մանկապարտէզի մանկունք կրնան երգել գողտր երգեր, գուրգուրանք ու սէր վայելել վարժուհիներէ, կեցցէ ու մրցանակ կորզել։ Սա կարգի ծաղկոց մը թէ՛ տուն է, թէ՛ խաղարան եւ թէ՛ ուսումնարան։ Մանկիկներ հոն պէտք է մնծնան ու ապրին։ Հայրեր ալ կան որ իրենց զաւակը ուշ կը խրկեն դպրոց, երբ տղուն փափաքը մարած է արդէն կամ ուրիշ բաներով այնչափ մը չհանգրգռուած, որ ուսումնարանը սառն տպաւորութիւն մը կը թողու իրեն վրայ։ Հասակակից դասընկերներ չունենալով նորեկ տղան կ'ամչնայ, քիչ ատենէն կը յուսահատի եւ դպրոցէն խոյս կու տայ։ Ծաղկոցի յարմար տարիքը հինգ եւ դպրոցինը եօթն է։

Ամէն դպրոց դպրոց չէ. դպրոցներ կան որ տղէտ ուսուցիչներու ձեռքին տակ ոճրագործութեան վայրեր են, տեսակ մը սպանդանոցներ ուր մանկան իմացական ու բարոյական կեանքը կը մեռնի։ Դպրոցներ կան որ ծուլարան են, աշակերտները հոն ցերեկը կը մրափեն, դպրոցը խաղարանի կը վերածեն։ Դպրոցներ ալ կան ուր չրջանէ չրջան ուսուցիչներ կը փոխարին, իրարու չինածը կը փլցնեն կամ կը նորոգեն, տարբեր մեթոտներով տղուն միտքը կը մոլորցունեն։ Դպրոցներ կան ուր աշակերտք հանապազ ուսանին եւ ոչ հասանին, մեքենական դասերու, կրաւորական գոցերու յաւիտենական յանկերգը կ'երգեն։ Կան դպրոցներ որ երբեմն ոգեւորութիւն կը զգենուն, քիչ յետոյ ոգեվարքի մէջ են, երբեմն կը մեռնին ու յանկարծ յարութիւն կ'առնեն։ Այսպիսի դպրոցներու մէջ աշակերտք պարբերաբար միամսեայ, երկամսեայ ու երբեմն տարեկան արձակուրդ կ'ունենան։

Ակնարկուած պատճառներով հայր մը պարտի դպրոցներէն յաւազոյնը գտնել ու իր զաւակը հոն ղրկել։ Ընտրելու է հաստատուն ու կանոնաւոր դպրութիւն եւ ձեռնհաս ու եփուն ուսուցիչներ ունեցող դպրոցը, զոր օրինակ՝ պետական վարժարանները։ Թոչակին աժանը նայելու չէ, ձրի դպրոցը ամենէն սուղն է եւ սուղը ամենէն աժանը։ Սուղը աժան է, որովհետեւ մտքի հարուստ պաշար կու տայ, ժամանակ կը խնայէ եւ կեանքի մէջ աւելի չահելու գրաւական մ'է։ Եթէ հայր մը աղքատ է, մուրալու է, տաժանելի աղքատութեանց յանձնառու ըլլալու է եւ զաւակները կրրթելու է։ Կրթութիւնը աղքատին դրամագլուխն է։ Վտանգ կայ որ աղչկանց կրրթութիւնը զանց առնուի, որովհետեւ անոնք ուրիշին պատին ծեփ են եւ անձնական օգուտ չունին։

Հայր մը տղան դպրոցէն կը հանէ սա պատճառներով — եթէ չափազանց կծծի է եւ կրրթութեան տուած դրամը կարծես հոգիէն կը փրցունէ, եթէ զաւակը ծոյլ ըլլալով իր քրտինքը չվարձատրեր, եթէ ափսո՛ է եւ տղան չահագործել կ'ուզէ անոր մանուկ հասակէն իսկ։ Անձնական օգուտի համար տըղան դպրոցէն հանել գձուձ ոգի մը կը ցուցընէ։ Ծուլութեան պարագային ալ արտօրալու չէ, որովհետեւ տկարամիտը աւելի կը կարօտի գիտութեան եւ գիտութիւնը միչտ զօրութիւն է, որչափ ալ քիչ ըլլայ եւ ուշ ստացուած։

Բարեկեցիկ հայրեր պարտին միջակ կրրթութիւն մը տալ, որպէս զի տղան աւելի փայլուն դիրք մը գրաւէ գործի ասպարիզին մէջ եւ աւելի լայն, ուղիղ եւ բանաւոր հայեացքներ ունենայ բնութեան, ընկերութեան եւ կեանքի նկատմամբ։

Հարուստ հայրերու պարտքը աւելի ծանրակչիռ է։ Անոնք պարտական են իրենց զաւակաց միջակէն բարձր կրթութիւն տալ, եւ ուստի պէտք է որ զանոնք բարձրագոյն դոլչճ մը կամ համալսարան խրկեն աւելի հիմնական դաստիարակութիւն տալու կամ արուեստ մը սովրեցնելու։ Չօր մը համար մեծ առանձնաշնորհում մ'է զաւակ մը կրթելու կարողութիւնը, մանաւանդ երկնային հաճոյք մ'է կրթուած, խելացի եւ գնահատուած զաւակ մը ունենալը։ Կարգ մը հարուստներ կան որ իրենց գրասենեկին մէջ օտար գրագիր մը չունենալու համար իրենց զաւակը դպրոցէն կը հանեն եւ վաճառատուն կը կանչեն արհամարհելով անոնց արուեստի հակումները, արտակարգ ձիրքերը եւ հանճարի ցոլքերը։ Ատոնք որդեսպան հայրեր են, որովհետեւ միսէ աւելի բարձր բան կը սպաննեն — հանճար, ապագայ։

Մնափառ հայրեր ալ կան որ, գոլէճական կամ համալսարանական զաւակ մը ունենալու մարմաջովը տագնապած, ուրիշին աչքին փուշ ըլլալու դիտումով համբաւի սիրոյն՝ իրենց տղան արտաուհման կը խրկեն ատանց նկատի առնելու անոր մտքի կարողու-

թիւնները, նախասիրած ասպարէզը, տաբրիքը, առողջութիւնը եւ նկարագրի տկուսնութիւնը, առանց խորհրդակցելու զաւկին ուսուցչին կամ զայն մօտէն ճանչցող անհատներու հետ։ Ա՛ս կարգի աղայք երբ եւ բոպա ատք կոխեն, փոխանակ իրենց դասերուն պարապելու կամ պատուաւոր դիրք բռնել ճգնելու, ինքզինքնին կուտան չուայտութեան։ Կը մսխեն իրենց հօր դրամը՝ անոր փայլուն յոյսեր տալով, կ՛ուրախացնեն գինեպանները, կը քայքայեն իրենց ֆիզիքական ու բարոյական կազմաւորութիւնը եւ օր մը չիք հագուստով հայրենիք կը վերադառնան՝ իրենց տիրլոման կորսնցուցած ըլլալու պայմանաւ։ Հայր մը իր անպիտանութեան զոհ տալու չէ իր տղան, պէտք է լըրջօրէն մտածել համալսարան ղրկելու պահուն։ Պէտք է օրերով կշռադատել՝ տղայ մը ուսման տաճարէն չուկայի հրապարակը քսչելէ առաջ։

Հայրեր հակառակելու չեն նաեւ իրենց զաւակաց արտաքին զարգացումին՝ սա փաստերը յառաջ բերելով թէ ատոնք ժամանակաճառութիւն են եւ տնտեսագիտական սկզբանց հակառակ, թէ գրական չոր չահ մը չեն խոստանար, այլ մտքի օրօր կը դառնան, թէ գործի սէրը կը պղեցնեն եւ տղուն աչքը չափազանց կը բանան։ Կրթութիւնը սոսկ նիւթական չահախնդրութեամբ ըլլալու չէ։ մարդը սոսկ մարսողական խողովակ մը չէ, մտքի չքնաղ օժիտներով զարդարուած էակ մ՛է։ Մարդ զարգանալու է որ իրեն հայեացքները փոխուին ներքնաչխարհին ու աչխարհին վրայ, որ լուր ունենայ իրերու եւ էակներու իրարանցումին, որ մտածութեանց ալեզերք մը բովանդակէ իր ըղեղին մէջ, որ կարենայ պատուաւոր դիրք բռնել ընկերութեան մէջ։

Հայր մը զաւկին կրթութեան պարտքը լրացուցած ըլլալու համար պէտք է որ գործակցի ուսուցչին։ Գործակցութիւնը ուղղակի եւ անուղղակի է։ Անուղղակի՝ երբ դպրոցին եւ ուսուցչին վարկը չկոտրեր ա նոր անձին, խելքին կամ բռնած մեթոտներուն դէմ առարկելով, զայրանալով։ Ուղղակի՝ երբ յարգանքով կը խօսի ուսուցչին եւ կրթութեան վրայ, երբ պարբերաբար դպրոց կ՛այցելէ՝ ուսուցիչը քաջալերելու եւ տղան մարակելու, երբ կը նամակակցի ուսուցչին հետ ու անկէ թելադրութիւններ կը խնդրէ, կրբ մասնաւոր ընծաներով կամ հիւրընկալութեամբ կը քաջալերէ ուսուցիչը, երբ կը ջանայ ուսուցչին վարկը բարձր պահել հրապարակին վրայ ու չթողուլ որ նախանձոտ սորուկ հոգիներ զայն խծբծեն։ Երբ հայր մը տղուն չգաչնակցիր վարժապետէն ծեծ կերած պահուն, այլ կը գովէ զայն՝ անչուշտ երբ ուսուցիչը անիրաւ է՝ կրնայ զայն առանձինն տեսնել եւ իր տղուն իրաւունքը պաչտպանել։

Մէկ խօսքով, երբ հայր մը կը չահագրգռուի դպրոցի գործերով, ուսուցչին կեանքով, իր զաւկին կրթութեամբ՝ ուղղակի գործակից կ՛ըլլայ ուսուցչին եւ աս մասին ալ անթերի կատարած կ՛ըլլայ իր պարտքը։ Աւելի լաւ է որ տղաք կրթես քան անոր հազար ոսկի ժառանգութիւն թողուս։ կրթուած զաւակ մը ձոյլ ոսկի է, լուսաւոր ըղեղ մը համակ անդամանդ։

Կրթութեան խնդրէն վերջ կու գայ տղոց կեանքի գործին խնդիրը։ Ա՛ս ալ չատ փափուկ խնդիր մ՛է, որովհետեւ մարդու մը գործէն կախեալ է իր ներկայ երջանկութիւնն ու ապագայ բարօրութիւնը։ Գործի խնդրոյն մէջ հօր մը դիտելիք կէտերը հետեւեալներն են։ տղան մանուկ հասակի մէջ գործի չդնել, անգթութիւն է այս։ ինչպէս կրթութեան խնդրոյն մէջ ակնարկեցինք, թողելու է որ տղան նախնական կրթութիւնը առնէ։ կրթութիւնը կեանքի կաթն է, կաթէն չուտ կտրելու չէ մանկիկը։ Շուտ գործի դրուած տղան կեանքի գարնան հաճոյքներէն կը զրկուի, կեանքի երկնաքարին տակ կանուխէն կը փչրի, մարմնով հղճիմ, մրտքով բթամիտ կ՛ըլլայ, յոռետես մտածումներով կը պաչարուի։ Տղան տաժանելի գործերու դնելու չէ, որչափ ալ չահարեր ըլլան։ Գործեր կան որ աչքի, թոքի, մկանական ոյժի սարսափելի թշնամի են։ եթէ հայրը չատ նեղուած չէ, խնայելու է տղուն կեանքին։ Հայրեր հակամէտ են իրենց տղայք իրենց գործին մէջ առնել առանց մտածելու թէ իրենց արհեստը կրնայ ըլլալ որ տգամական արհեստ մ՛է, երթալով վարկը կը կոտրի։ Օտար աչակերտ մը խանութէն ներս չխոթելու փափաքը եւ զաւկին իրեն մրնայուն օգնական ու բարի յաչորդ ըլլալու դիտումները զինք այս որոչման կը բերեն։ Ա՛ս ալ տեսակ մը չահախնդրութիւն, անիրաւութիւն է։ Հայր մը աչալուրչ ըլլալու է, տեսնելու է թէ ինչ ձեռնարկներու եւ արհեստներու վարկը աստիճանաբար կը բարձրանայ, այն արհեստներուն դնելու է իր տղան։

Երբ տղան արհեստի կամ առեւտրական գործի կը դրուի, նկատողութեան առնելու է անոր վարպետը։ Ճարտար վարպետի մը քով դնելու է որ վերջը տղան բանի գայ, ինքն ալ վարպետ ըլլայ ու վաստկի։ Նկատողութեան առնելու է վարպետին նկարագիրը։ եթէ վարպետը խարդախ է ու չաճախորդները իրմէ զզուած են, եթէ սկզբունք չունի ու գործասեղանին գլուխը չգտնուիր, եթէ անպարկեչտ լեզու կը գործածէ եւ իր աչակերտաց սրտին մէջ ապականութեան սերմեր կը ցանէ, եթէ խեղկատակ է ու աչակերտներուն լրջարարոյութիւնը կը վտանգէ, եթէ բարոյական ուրիշ ցցուած մոլութիւններ ունի որոնք նկարագիրը կը քայքայեն, եթէ վարպետը խղճամիտ չէ, անոր արհեստ սորվեցնելու անփոյթ կը գտնուի, հայր մը իր տղան կրակը նետելու չէ։ Շատ հայրեր իրենց տղան գործի մը դնելու պատասխանատուութենէն պրծելու համար անոր ձեռքէն բռնած չուկայ կը տանին ու առաջին խանութին որ հանդիպին՝ կը յանձնեն զայն։ Ցետոյ երբ իրենց սխալը տեսնեն, ուրիշ վարպետի մը կը յանձնեն, ու այսպէս յաչորդաբար՝ մինչեւ որ օր մը կը զգան թէ տղուն տարիները վատնուած են, բան մը լման սորված չէ, ու կեանքի կռուոյն մէջ դասալիք ըլլալու դատապարտուած է։ Ա՛ս կարգի հայրեր իրենց զաւկին անէծքին կ՛արժանանան ու իրենց յիչատակը սեւ գրերով կը քանդակուի անոնց յիչողութեանը մէջ։

Հայր մը իր զաւակը գործի դնելէ առաջ վերլուծելու է անոր հակումները ու անոնց համապատասխան գործ ընտրելու է։ Ձիրքը կոչումի կողմնացոյցն է։ Տղան բռնի նոր պաշտօններու կամ բարձր աստիճաններու չյարմարիր։ Իր հակումներուն համեմատ գործ ընտրողը քիչ առենէն կը սորվի, սիրով կը հետամտի, կը յաչողի։ Հակումները նկատողութեան չառնողը չարունակ զզուանք մը ունի գործին հանդէպ, իր անճարակութիւնը ցոյց կու տայ, յուսահատ ու թշուառ կ՛ըլլայ։ եթէ հօրը գործը լաւ է ու տղան արտասովոր ձիրքեր չցուցներ, կրնայ զայն իր գործին մէջ առնել՝ անչուշտ մասնաւոր հսկողութեան տակ, օրէ օր գործին տպաւորչքը լայնցնելով անկախ գործի մը վրայ դնել, հետզհետէ գործին տիրողջ կազմակերպութիւնը անոր վստահիլ, որ գործը դիւրաւ սահի, ինչպէս երկաթուղին իր անիւներուն վրայ։

Հօր մը առջեւ պարտականութեան ուրիչ դաչտ մը կը բացուի երբ զաւակներէն բաժնուելու խնդիրը կը ներկայանայ։ Քիչ ընտանիքներ կան, որոնք այս գաւաթէն չեն ըմպեր։ Ընդհանրապէս տղոց անհատականութեան ոգին, անկախ ապրելու փափաքը զիրենք բաժանումի կը մղէ։ եթէ տղան կը բաժնուի իր երիտասարդական հաճոյքները վայելելու հօրը բարոյական ազդեցութենէն ազատ, ու անդունդին ճամբան բռնելու, հայրը աւէն կարգի միջոց գործածելու է արգելելու։ Բարկանալու, խնդրելու, լալու, համոզելու է որ այդ քայլը չառնէ։ Բացատրելու է ինքն իր գլխուն թողուած տղու մը փորձութիւններն ու վախճանը։ Սէրը կըրնայ չահիլ խստաբարոյ զաւակը։ եթէ ինքնահաւանութեանը պատճառաւ կը բաժնուի, հայրը աւեն մը խոհեմութեամբ վարուելու է, անոր երիտասարդական ըմբոստ ցոյցերուն ու յաւակնոտ վճիռներուն ականջ չկախելով։ եթէ տղան իր չորզլխութիւնը չարունակէ, հայրը թուլատրելու է անոր բաժնուիլ, որովհետեւ մարդեր կան որոց ուսուցիչը դառն փորձառութիւնը միայն կրնայ ըլլալ։ Կեանքի անողոք պայմանները միայն անոնց անպիտանութեան հովը կրնան իջեցնել։ Հայրը կրնայ հեռուէն հսկել այդպիսի տղու մը կեանքին ու յարմար պատեհութեամբ անոր ձեռք կարկառել, թելադրութիւններ ընել, հայրենի տուն վերադառնալու հրաւէր կարդալ։ եթէ տղայ մը չատ չեչտ կը դնէ իր վաստակին վրայ, հօրը քթին կը ծխէ, հայրը իր արժանապատուութեան կերցնելու չէ, եթէ ապրելու միջոց ու բարեկեցիկ կեանք ունի։ Տղուն հպարտութիւնը քաջալերած կ՛ըլլայ, եթէ անոր ինքնագովութեան հանդէպ լռէ։ եթէ հայր մը աղքատ է, գործելու ոյժ չունի, ոչ ալ ապրելու միջոց, պէտք է համբերէ որ չըլլայ թէ տղան իրմէ բաժնուի ու ինք իր ծերութեան օրերուն մէջ մենութեան դառն զրկուելուն ենթարկուի։ Իրաւ դժուար է զաւկի մը խրոխտ ու ինքնահաւան վարմունքը տեսնել, որուն համար կեանք տուած ես, բայց աւելի դժուար է հասարակաց կարծիքին ծաղր ու ծանակ ըլլալ ու մնալու դատապարտուիլ։ Աչխարհը այնպիսի օրէնքներով ստեղծուած է, այժմեան ընկերութիւնը այնպիսի խմորով չաղուած է որ երբեմն սոսկ նիւթական գոյութիւնը քաչելու համար ստիպուած ես ամենէն անուշ զգացումներդ զոհել։

Ժառանգութիւն և կրակէ խնդիր։ Հայրեր իրենց մահուանէն վերջն ալ պարտին բան մը թողուլ իրենց զաւակաց։ Ժառանգութիւն թողելու խնդիրը բարդ խնդիր մ՛է եւ չատ մը ծնողքներու ըղձակէտը, անոնց մրտածութեանց, իտէալին, տառապանքին ու գործունէութեան առանցքը։ Զաւակ ծնանիլ ու մեռնիլէ վերջ զայն բաղդին յորձանքներուն յանձնել իմաստուն հօր գործ չէ։ Ժառանգութեան խնդրոյն մէջ կարեւոր կէտ մ՛է բաչխումի խնդիրը։ Այս մասին ազատութիւն մը լաւ տպաւորութիւն չթողուր։ Թերեւս իմաստուն կարգադրութիւն մ՛է, եթէ բնութենէն զրկուածներուն կամ լաւկէկ գործ մը չունեցողներուն աւելի կտակուի։ Ուրիչ

կարեւոր կէտ մ'է մեծ ժառանգութիւն չթողելու խնդիրը։ Ժառանգութիւններ կան որ օգտակար ըլլալէ աւելի վնասակար են։ Տղոց մէջ ծուլութեան, մեղկութեան, անփառասիրութեան, զուարճասիրութեան եւ կրաւորականութեան ոգին կը չեչտեն ու անյարմար կ'ընեն շատ մը օգտակար բաներու։ Աչխարհի փորձառութիւնը կը ցուցնէ թէ ժառանգութիւնները աւելի կործանիչ քան չինիչ եղած են։ Թերեւս առարկուի թէ ան կարգի մտածում մը հօր ձեռներէցութեան ոգին սպաննէ եւ զայն չմտրակէ մեծ ձեռնակներու։ Իրաւ է թէ զաւկին փայլուն ապագայ մը թողելու խնդիրն է որ կը պրկէ հօր մը ոյժերը։ Իրօք հօր մը պարտքն է համեստ դրամագլուխ մը թողուլ իւր զաւակաց, բայց նա ունի ընկերային պարտքեր կատարելիք։ Հանրային մեծ ձեռնարկներու կրնայ օգնել, գոյոց չինել, եկեղեցի կանգնել, տաղանդաւոր անհատներ քաջալերել։

Եթէ հայր մը անպատճառ կը փափաքի իր զաւկին մեծ ժառանգութիւն մը թողուլ, պէտք չէ որ սկիզբէն դիտցնէ։ Կրնայ առանձինն պահել կամ մասնաւոր դրամատուններու յանձնել որ աստիճանաբար տրուի։ Թողելու ու վարժեցնելու է տղան որ իր անձնական աչխատութեան վրայ հիմնէ իր դիրքն ու արժանիքը։ Պէտք է որ տղուն ծանրութեան կեդրոնը իր մէջն իյնայ, չէ թէ դրամարկղին մէջ։

Հայր մը իբր ժառանգութիւն կրնայ թողուլ իր համբաւը։ Զաւակներ կան, որոց դրամագլուխը իրենց հօր համբաւն է։ Իրենց վայելած համակրութեան, յարգութեան գաղտնիքը իրենց հօր վարկն է։ Մտքի ընտիր ձերքեր, նկարագրի լաւ արամադրութիւններ կտակել մեծագոյն բարիքն է, մեծագոյն օժիտը հօրմէն որդւոյն կտակուած։ Ասոնք ներքին օժիտներ են, անձեռնմխելի զօրութիւններ՝ որոնք սերունդէ սերունդ կը փոխանցուին եւ գերդաստաններու բարձրացումին պայմանները կ'ըլլան։ Զաւկին բարձրագոյն կրթութիւն մը տալ ուրիշ աքանչելի ժառանգութիւն մ'է, որուն արդիւնքը անժխտելի է։ (Շարունակելի)

ՀՈԻՆՁՔԸ ՇԱՏ Է, ՄՇԱԿՆԵՐԸ ՔԻՉ

(Պաո. Ա. Զ. Եղյեան, Ո–ջֆ)

«Հոունյէը շաթ է, բայց մշկիները էչ։ ոսոկ հոունյէին Տէրոջը ալչելցէ, որ մշկիներ հոնէ էր հոունյէին։»

Մեր Փրկիչը երկու նշանաւոր առիթներով ըսաւ այս խօսքերը. ա. տաճարկուքը զըրկած առեն (Մատ. Թ. 37, 38 եւ Ժ. 1, 5) եւ բ. եօթանասունը (Ղուկ. Ժ. 1, 2)։ Բայց կը հաւատանք որ մեզի անծանօթ թողուած ուրիշ առիթներով ալ խօսած է զանոնք։ Ամէն անգամ երբ մեծ բազմութիւն կը տեսնէր իր չուրջը, եւ կը տեսնէր զանոնք «յոգնած եւ ցիրուցան եղած, հովիւ չունեցող ոչխարներու պէս,» «անոնց վրայ կը խղճար» եւ կ'ըսէր, «Հունձքը շատ է, բայց մշակները քիչ։»

Երկու հակադարձ երեւոյթներով մեր առջեւ ներկայացուած այս իրողութիւն փոխուած է արդեօք այն օրերէն հետէ։ Աչխարհ փոխուած է։ Երկիրները, բնակութիւնները, բարքերն եւ օրէնքները փոխուած են, բայց այս իրողութիւն ցարդ մնացեր է անփոփոխ։ Չենք գտներ էջ մը պատմութեան մէջ՝ ուր մինչեւ իսկ ենթադրուած ըլլայ թէ ժամանակին հունձքը ունեցեր է քաւական մշակներ։ Եւ կ'երեւի թէ մանաւանդ հիմա ամէնէն զօրաւորն է հակադրութիւնը. «շատ» — «քիչ»։ Տէր Յիսուս Քրիստոսի միտքն եւ սիրտն ունեցողներ մանաւանդ հիմա կը լսեն որ Ան կ'ըսէ, «Հունձքը շաթ է, բայց մշակները քիչ»։ Տեսնենք թէ այսպէ՞ս է։

Ա. Հունձքը շաթ է։

1. Բանակով։

ա. Աչխարհիս մէջ։ Համարենք թէ Հունձքը կը կազմեն ընդհանուր աչխարհի մէջ Յիսուս Փրկիչէն անլուր կամ հեռու մնացած հոգիները։ Ո՞րչափ են ասոնք։ Աչխարհիս բնակչաց թիւն է, կ'ըսուի, 1,700 միլիոն։ Ասոնցմէ միայն 500 միլիոնը Քրիստոնեայ կը կոչուին։ Ուրեմն, եթէ քանի մը հարիւր միլիոն ալ Մահմետական հաչուենք, անմահ եւ անգին հոգիներու ինչ միլիոններ կը մնան հոգւոյ մութին եւ մռայլին մէջ, հեռու «Աչխարհի Լոյս»էն։ Բայց գիտէք ինչ է դլխուն։ Մէկ չունչով կ'ըսենք, բայց քանի՞ չունչերով կըրնանք համրել զայն։ Օրական տասը ժամ համրելու պայմանաւ (ենթադրելով թէ մէկը կրնայ տասը ժամ ձայնով համրել անընդհատ) ճիշդ մէկ ամիս պէտք է միլիոն մը համրելու համար։ 1,200 ամիս — 100 — տարի պէտք է ոչ–քրիստոնեաներու թիւն համրելու համար։ Ո՛րչափ շատ է, ուրեմն, հունձքը։ Եւ ո՛րչափ եւս պիտի չատնայ, եթէ նկատենք որ 500 միլիոն Քրիստոնեաներէն չատերը դժբաղդաբար Քրիստոնեայ են։ Սրտի, Հայրն Աստուած կ'ուզէ որ բոլոր այս միլիոնները հընձուրին իր կալին մէջ ժողվուելու համար, զի Նա «աչխարհը սիրեց,» եւ «իր Միածին Որդին տուաւ» աչխարհին համար։

Բայց համարենք թէ, ինչ որ չիտակն է, Հունձքը կը կազմեն այն հոգիները որք Յիսուս Քրիստոսը ընդունելու համար հասունցած եւ պատրաստուած են։ Երբէք եղած չէ ժամանակ մը, երբ բազմաթիւ հոգիներ պատրաստ էին Յիսուս Քրիստոսը ընդունելու որքան հիմա։ Բազմադոյն են հիմա մեղաւորները որք պատրաստ են անմիջապէս ընդունելու Փրկիչը, եթէ միայն ցուցնող մը ըլլայ իրենց։ Քաղաքակրթութեան մէջ, ի խնդիր երջանկութեան, զարգանալու փոյթ եռանդը եւ հարստանալու արտորանքը, եւ այս եռանդին ու արտորանքին հակազդեցութենէն յառաջ եկած յուսախաբութիւնը, մեղաց ու մոլութեանց մէջ երջանկութիւն գտնելու նպատակին պատրանքները, քաղաքական եւ տնտեսական բարենորոգումներէն խաղաղութիւն եւ հանգստութիւն ապահովելու մասին յուսահատութիւնը, մարդկային ընկերութիւնը մաքրելու, աղնուացնելու եւ բարձրացնելու համար գիտական եւ բարոյական փիլիսոփայութեանց անբաւական ըլլալուն նկատմամբ զօրացած համոզումը, քաղաքական եւ տնտեսական տագնապները, պատերազմները, պատրաստեր եւ հասունցուցեր են բազմաթիւ հոգիները հընձուելու համար։ Մարդիկ երբէք այսքան «յոգնած» չէին մեղքէն, աչխարհէն եւ իրենց անձերէն, եւ երբէք այսքան «բեռնաւորուած» չէին հոգեւոր տկարութիւններով, պատրանքներով, յուսախաբութիւններով եւ յուսահատութիւններով որքան են հիմա։ Գէթ հիմակուան չափ գիտակ եղած չէին իրենց յոգնածութեան։ Շատեր միայն հնձուելու կը սպասեն։ Պիտի գան, պիտի երթան, եթէ միայն գիտնան Մատ. ԺԱ. 28–30 հրաւէրը։ Մէկ խօսք մը, եւ ահա անոնք պիտի գըտնեն, բռնեն եւ գրկեն Յիսուսը։ «Ո՛հ, ո՞ր են հնձողք։»

բ. Մեր երկրին մէջ։ Ասիական Թուրքիա 16 միլիոն բնակիչ ունի, բայց ասոնց փոքր մասը միայն կը կոչուի «Քրիստոնեայ։» Իսկ այս «Քրիստոնեայ» ըսուած ժողովուրդներուն մէջ բազմաթիւ են անոնք որ բոլորովին տգէտ են ի մասին Յիսուս Քրիստոսով եղած փրկութեան։ Տգիտութիւն, նախապաչարում եւ աւետարանապաչտութիւն մեծ դեր կը խաղան անոնց մէջ, զանոնք թչուառացնելու եւ կորսնցնելու համար։ Խարբերդի մօտերը Զարսանճագի մէջ, Մալաթիոյ մօտերը Շիրոյի մէջ, Տիարպէքիրի մօտերը Բրդախոս Հայոց մէջ, Եդեսիոյ չրջակաները, եւ Թուրքիոյ զանազան կողմերը, մանաւանդ լեռնագաւառաց մէջ, պիտի գտնես կռապաչտի չափ խեղճ եւ տգէտ Քրիստոնեաներ։ Ո՜հ, այսչափ շատ հոգիներ կան կեանքար Լոյսէն անլուր մնացած եւ հեռու— մեր արեւնակից եղբայրները եւ քոյրերը։ Աւետարանական տագնապները մեր ժողովուրդներուն մէջ աւելի քան երբեք հարթած եւ պատրաստած են ճամբան Յիսուսի առջեւ, միայն թէ հարկ է որ յուսի «Աստուծոյ Դիսպանսներուն ձայնը որ կ'ըսէ, «Ապաչխարեցէք, ինչու որ երկնից թագաւորութիւնը մօտեցած է։» Եթէ յիչեալ պարագաներէն յառաջ եկած առեւտրական դաչտարին, անգործութեան, եւ (ուրեք ուրեք) ուտելեաց տարապայման աղութեան «անապատին մէջ կանչողին ձայնը» լսելի ըլլայ ամէն տեղ, պիտի տեսնուի թէ առհասարակ կարծուածէն չատ աւելի մարդիկ պատրաստ են ելլելու, խոովանելու եւ ապաչխարութեան արժանաւոր պտուղ բերելու։ Այս, եթէ բաւական հաւատարիմ մչակներ ըլլան, այն ատեն «Հոգւով Սրբով» մկրտող Զօրաւորը «իր կալը պիտի մաքրէ, եւ իր ցորենը համբարը պիտի ժողվէ։» Շատեր ագահութեան, ատելութեան, նախանձի եւ ատելութեան մեղքերուն բաղդատապէս արագ աճումը տեսնելով մեր ժողովուրդներուն մէջ՝ տրտում եւ յուսահատ եղած են։ Եթէ չենք կրնար մերժել զայս, կ'ըսենք ալ թէ երբէք այնքան խորունկ փորուած, հերկուած չէր սրտերու եւ հոգիներու հողը մեր ժողովուրդներուն մէջ որքան հիմա։

2. «Հունձքը շատ է» ոլկով։ Այո, ա'լ աւելի շատ է հունձքը քնութեամբ, ոլթէով։ Շատ հոգիներ կան հնձուելու։ Ինչ կ'արժեն ասոնք։ Ինչ կ'արժէ մէկ հոգի մը։ Բաղաքական օրինօք հոգի մը 15 տարուոյ բանտարկութիւն կ'արժէ, կամ քանի մը հարիւր ոսկի։ Բայց հոգի մը իրականապէս ոչ միայն ծանկչէին՝ այլ անգին է։ Հոգի մը չգնուիր, եւ ոչ ոք կարող է գին կարել հոգւոյն։ Անոր գինը Յիսուս միայն գիտցաւ։ Ան ըսաւ եւ Ան ցուցուց թէ ինչ կ'արժէ հոգի մը։

ա. Ըսաւ խօսքով։ «Ինչ կը չահի մարդ մը թէ որ բոլոր աչխարհ վաստկի եւ իր հոգին կորսընցընէ։» Հոգի մը «բոլոր աչխարհ»էն աւելի կ'արժէ ուրեմն, զի այսքանը վաստկելէն ետքն իսկ տակաւին «ինչ կը չահի մարդ։» ՈՉԻՆՉ «Բոլոր աչխարհ» չկրնար ըլլալ «ազատչէքը» հոգւոյն։ «Բոլոր աչխարհ» ինչ կ'արժէ աչխարհ համայն։ Այս խնդիրը դժուար չէ լուծել հետաքրքիր հաչուասիրի մը։ Լուծեցէք, եւ տեսէք թէ ինչ կ'արժէ «բոլոր աչխարհ» իր հողովն ու ջուրովը, քոյսերովն եւ ծառերովը, հանքերովն եւ հանածոներովը, ձոյլ եւ հնչուն դրամներովը, գազաններովը, թռչուններովը եւ ամէն անասուններովը, տակովն ու վրայովը։ Հաչուելի, բայց գործնականապէս անըմբռնելի, ապչեցընող, խենթեցնող հսկայ գումար մը կ'արժէ «բոլոր աչխարհ»։ Բայց տակաւին հոգի մը ակէ առելէ կ'արժէ։ Երկնային կիսագնդին վրայ աչօք տեսանելի լուսաւորները 2–3,000 կը

հաչուուին։ Համարելով թէ հոգի մը աշխարհ մը կ'արժէ, 4–500 տունով գիւղ մը երկնային կիսագունդ մը կ'արժէ։ Եւ տակաւին խեղճ ենթադրութիւն մ'է այս, որպէս Յիսուս

Բ. Ցուցուց ըսելով։ Հոգի մը ոչ միայն «բոլոր աշխարհ»էն, այլ նաեւ քալը տիեզերքն ալ կ'արժէ։ Եթէ տիեզերք մը կրնար վերկանք ըլլալ մէկ հոգիին, կը հաւատանք թէ Աստուած անոր համար տիեզերք մը պիտի զոհէր, եւ կամ կարելի պիտի ընէր մարդուն որ կարող ըլլար տիեզերք մը վաստկիլ իր կորուսած հոգւոյն «ազատչէք»ին համար։ Բայց Աստուծոյ մտքին մէջ տիեզերք մը չէր կրնար երբէք հաւասարակշռել հոգի մը։ Ոչինչ կար համայնագոյութեան մէջ որ արժէր հոգի մը, ի բաց առեալ «Անոր Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի արիւնը»։ Կը կարծէ՞ք որ անհուն իմաստութիւնը եւ Ամենակարողութիւնը այսպէս կատարել ծրագրեր փրկագործութիւնը, եթէ ուրիշ փրկանք մը գտնել կարելի ըլլար։ Ամենեւին։ «Աստուած անանձ սիրեց աշխարհը, մինչեւ որ իր Որդին պատաւ։» Նա այսքա՞ն արժեցուց հոգի մը։ Բայց ինչ կ'արժէ Աստուծոյ Միածնին կեանքը։ «Անոր Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի արիւնը» ինչ կ'արժէ։ Ո՛հ, դրեթէ սրբապղծութիւն չէ՞ յանդգնիլ գինը կորել այս արեան, զի անըմբռնելի է այն, անճառելի։ Բայց վերջապէս այսչափ արժեց հոգի մը յաչս Աստուծոյ։ Իրաւցնէ «հոգիներ վաստկողը իմաստուն է։» Սողոմոն, անտարակոյս, հոգւոյ մը արժէքին վրայ Յիսուս Քրիստոսի տուած գաղափարը չունէր, ապա թէ ոչ՝ պիտի ըսէր, Հոգի մը վաստկողն առաւել իմաստուն է քան այն որ երբէք կարող պիտի ըլլայ վաստկիլ «բոլոր աշխարհը» եւ բոլոր տիեզերքն ալ։ «Հունձքը» — հնձուելիք բոլոր հոգիները հաչուելով — ո՛րչափ «շատ է,» կը տեսնե՞նք։ «Ո՛հ, ո՞ւր են հնձողք։

Բ. (*)Մշակները քիչ են։

1. Քանակով։ Մշակներ շատ կը պակսին բոլոր աշխարհի ինչպէս նաեւ մեր երկրի մէջ։

ա. Աշխարհիս մէջ։ Կը հաչուուի թէ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց մէջ 80,000 քարոզիչներ կան։ Ըսել է, միջին հաչուով, մէկ քարոզիչ ամէն 900 հոգինոց ժողովուրդի համար։ Ազէկ։ Սոյն համեմատութեամբ 420,000 հոգեւոր պաշտօնեաներ ըլլալու են Եւրոպական եւ ուրիշ Քրիստոնեայ երկիրներու մէջ։ Ա՛ս ալ ազէկ։ Կռապաշտ երկիրներու մէջ 15,000 օտար երկսեռ մշակներ կ'աշխատին 50,000 բնիկ աշխատաւորաց հետ։ Ա՛յս հաչուով բոլոր աշխարհի բնակչաց համար 565,000 քարոզիչներ կան։ Ասոնք հոգեւոր ճշմարտութեան բանակը կը կազմեն, եւ միշտ կռուոյ մէջ են ընդդէմ խաւարին եւ չարին։ Բազմաթիւ եւ հզօր բանակ արդարեւ։ Ոչ մէկ պետութիւն նոյն ատեն կռուոյ դաշտին վրայ չարժուած մէջ կը դնէ այսքան զինուորներ։ Մեծ պետութիւններէն մէկը անցեալ տարի ստիպեալէր ներկայիս համար անսովոր եղանակաւ գործածել բազմաթիւ բանակ մը, որոյ թիւը սակայն հազիւ թէ անցաւ 300,000ը։ Ասով հանդերձ, եթէ բոլոր մշակները հաւասարապէս բաժնենք երկրիս վրայ, ամէն 3,000նոց ժողովուրդի մէկ քարոզիչ պիտի իյնայ։ Նորէն պիտի ըսէ՞նք «Ազէկ։» Բայց չմոռնանք որ միայն 65,000 մշակներ կան 1,200 միլիոն հոգիներու համար, որ կը նչանակէ մէկ քարոզիչ 18,500 հոգւոյ համար։ Այս բաւական՞ն է։ 18,500 բնակչով քաղաքի մը կ'օգտէ՞ մէկ քարոզիչ։ Մենք կը կարծենք թէ հազիւ բաւական ըլլայ անոնց պահակներուն եւ թաղուներուն։ Զմոռնանք նաեւ որ մշակներ հաւասար թիւերու վրայ բաժնուած չեն։ Զինու մէջ անցեալ տարի, կոտորածէն առաջ, մէկ միսիոնար կ'իյնար ամէն ½ միլիոնի։ Եւ Թիպէթէն միսիոնար մը կը գրէր թէ ինքն է միակ Քրիստոնեայ։

բ. Ի՞նչ է իրողութիւնը մեր երկրին մէջ։ Ատեն մը մինչեւ 80 տեղ Աւետարանական գործ կար Յարբերդի եկեղեցեաց չրջանակին մէջ։ Մինչ հիմա միայն 12 ձեռնադրեալ պաշտօնեաներ կան (որոց միայն 2ը՝ հովիւ են եւ 6ը երէց աւետարանիչ։ իսկ մնացեալ 4ին 2ը որբանոցի մէջ կ'աշխատին, մին դպրոցի մէջ եւ մին առեւտրական գործով)։ Ասոնցմէ զատ կան 4 ուրիշ մշակներ ալ, որոց մին միայն Աստուածաբանական ընթացք աւարտեր է։ Ասկէ կ'երեւի որ 80 ամպիոններէն միայն 12ը ունին հիմա մշակ։ Մնացեալ 68 տեղեր կը մնան առանց քարոզիչի։ Պիթլիսի եւ Էրզրումի կողմեր իրողութիւնը տառապելի տխրեցուցիչ է, եւ ուրիշ չրջանակներու մէջ ալ բանն այսպէս է նուազ տարբերութեամբ։ Այս է իրողութիւնը նաեւ իմասին նուազութեան Լուսաւորչական կղերին — քահանայից եւ վարդապետաց։ Շիրոյի եւ Զաբանճագի եւ լեռնաբնակ կամ Քրդահաս ուրիշ գաւառներու ժողովուրդները հաչիւ չառնելով, որք գրեթէ միշտ զրկուած կը մնան Աւետարանի պաշտօնէութենէն եւ են «աղքատ եւ կոյր ու մերկ եւ թշուառական,» մինչեւ մօտ ժամանակներս կղերներով եւ քարոզիչներով հարուստ եղող գեղեր եւ քաղաքներն ալ հիմա կարօտ են։ Պարապ տեղերէն չատերը Արարկիրի եւ Տիարպէքիրի նման կարեւոր կեդրոններ են։ Եւ չատ ժամանակ չըներ որ եդեսիոյ նման մեծ տեղ մը չատ դժուարութեամբ կրցաւ գտնել Աստուծոյ Յօսքին ծառայ մը՝։ Բայց իր քովը, միայն երկերկու օրուան ճամբայ հեռաւորութեամբ տեղեր, Պէհէնի եւ Հիւսնիմանսուր, եւ միայն երկու ժամ անդին Հայաբնակ կամուրջ գիւղ, զուրկ են քարոզիչ–մշակներէ։ Անցեալ չաբաթ ստացանք նամակ մը Սեւերեկէն՝ որ 6 տարիէ ի վեր անհովիւ մնացած եկեղեցւոյն վիճակը կ'ողբար։ Եւ ճիշդ հիմա այսօրուան թղթաբերը նամակ մը յանձնեց մեզի Թոգատէն, որ տեղւոյն մէջ հոգեւոր սերմեր ընդունելու համար պատրաստուած հողը նկարագրելէ վերջ կը ծանուցանէ թէ մեծ պէտք կայ Սերմանացանի մը։ Կ'ըսէ նաեւ, «Գործ խիստ չատ կայ։ արտերը դրեթէ բոլորովին ճերմկցած են, հունձքը հասած։ Մշակի՛, անձնուրաց մշակի մը պէտքը կայ» «Ո՛հ, ո՞ւր են հնձողք»

2. Մշակները քիչ են ոչով։ Եւ չէ՞ր այսպէս Աիեվի գիշ։

Պզոս առաքեալ, մի անգամ նկարագրելով Աւետարանի պաշտօնէութեան բնութիւնը, աղաղակեց, «Ա՛յս բաներուն ո՛վ բաւական է։» «Բաւական։» Տեսանք որ ըստ թուոյ չկան մշակներ «բաւական։» Պզոսի մտքին մէջ, սակայն, երբ կ'աղաղակէր, «Բաւական» կը նչանակէր պարտաւոր, կրող, չրմաբ։ Երբ այս առումով կը նայինք արդէն պաշտօնավարող քիչ մշակներուն վրայ — երիցանց, քարոզչաց, քահանայից եւ վարդապետաց վրայ — ինչ կը տեսնենք։ Ո՛րքան աւելի քիչ են անոնք — մեր կարծածէն չատ աւելի քիչ։

Գեղեցիկ զուգադիպութեամբ բոլոր Աւետարանաց Ժ. գլուխներուն մէջ նկարագրուած է «Բարի Հովիւը» կամ ճշմարիտ Մշակը (Մատ. Ժ. 1, 5, եւն., Մար. Ժ. 28–31, 39, 42, 45, Ղուկ. Ժ. 1–11, Յովհ. Ժ. 1–18)։ Տիմոթէոս եւ Տիտոս երէցներուն գրուած նամակները կը ներկայացնեն մեզի «Տիպար Հովիւ»ի մը նկարագիրը։ Ասոնց հակառակ եզեկիէլ կը ծանօթացնէ մեզի «ոչ հովիւ»ները, զորս Յիսուս կը կոչէ ըսելէ կամ աւազակներ, որք ոչխարները արածելու տեղ՝ անոնց ճարպն ու միսը կ'ուտեն եւ բուրդը կը հագնին, բայց չեն դարմաներ եւ չեն խնամեր զանոնք։ Ո՛հ, չատ մը պաշտօնեաներ այսպէս չեն։ անոնք իրենց անձերը կը գիրցընեն միայն։ Սիրելի Հովուապետս, ներէ ինծի՛ թէ որ այլոց աչքին մէջի չիւղը կը տեսնեմ, եւ օգնէ ինծի որ ուրիշներուն խօսելէս ետքը ես ինքս խոտելի չգտնուիմ։

Աստուծոյ Յօսքէն կը սորվինք թէ «ըլլալ՛ ոճ ըլլալու է ճշմարիտ հովիւ մը, «Բարի Հովիւ»ին պէս հովիւ մը։ Ան ըլլալու է,

(1) Վերտին ծնած, նորոգուած, փրկուած(*)։

(2) Սուրբ Հոգւով մկրտուած, լեցուած։

(3) Մարդոցմէ բարի վկայուած։

(4) Կամաւ եւ յօժարութեամբ սուրբ գործին նուիրուած։

(5) Անարատ, անմեղադրելի։

(6) Ժուժկալ, սուրբ։

(7) Ոչ յանդուգն, ոչ բարկացող, ոչ կռուող, ոչ զարնող, այլ

(8) Յոհեմ, հանդարտ, խաղաղարար։

(9) Ոչ գինեմոլ, այլ

(10) Պարկեչտ, զգաստ։

(11) Իր հօտին չտիրող, այլ անոր

(12) Մշակ, սպասաւոր, ծառայ։

(13) Օրինակ (հեռուէն եւ չորս կողմէն դիտողներուն), եւ

(14) Առաջնորդ (ետեւէն եկողներուն)։

(15) Սորվեցնելու չարմար (հրապարակաւ եւ տան մէջ)։

(16) Դիչեր եւ ցորեկ արցունքով խրատող։

(17) Ատենին եւ ոչենէ դասս գործող։

(18) Երկայնմտութեամբ յանդիմանող եւ սաստող։

(19) Հեզութեան հոգիով խրատող եւ ուղղութեան բերող։

(20) Աստուծոյ Յօսքին խարդախութիւն չընող, եւ Անոր բոլոր կամքն յայտնող։

(21) Քրիստոսի համար ամէն բանէ հրաժարող, անձնուրաց, անձնուէր։

(22) Անոր համար ամէն բան վնաս կամ աղտեղութիւն համարող։

(23) Ոչ արծաթասէր, եւ ոչ անարգ չահախնդիր, այլ

(24) Սակաւապէտ, կերակուրով եւ հանդերձով բաւականացող։

(25) Ամէն նեղութեանց համբերող, եւ այս վիճակին մէջ ալ՝

(26) Հիւրասէր, ողորմած, տուող։

(27) Քաջ գինուոր Յիսուսի եւ համարձակ վկայ։

(28) Հետամուտ՝ արդարութեան, Աստուածպաշտութեան, հաւատքի, սիրոյ, համբերութեան, հեզութեան եւ խաղաղութեան (այսինքն վերոնչանակեալ բոլոր հանդամանաց եւ պարտականութեանց)։

(29) Ոչխարները անունով ճանչցող, եւ է վերյ այլ ոչխարներ,

(*)Բաւական ժամանակ առաջ ձեռք զարկինք այս յօդուածի պատրաստութեան, բայց Ա. մասը գրելէ ետք գործերու բազմութեան պատճառաւ չկրցանք շարունակել, մինչեւ որ Աւետիքեի մէջ կարդացինք Տէր Թուոյն խմբագրականը, զոր կը յուսանք մեծ շահագրգռութեամբ կարդացին ամէնք։

(*)Կը ցաւինք որ այս մտածութիւնները Սուրբ Գրքին մէջ փնտռելու տեղ մտացնք նչանակել տեղերը՝ հաս ներկայացնելու համար։ Եւ հիմա գտնելու եւ գրելու ժամանակ չունինք։ Ընթերցողը քիչ մը աշխատութեամբ կրնայ գտնել բոլոր վկայութիւնները։

(30) «Իր կեանքը ոչխարներուն համար դնող,» զի Յիսուս ըսաւ թէ «Բարի Հովիւը այսպէս կ'ընէ։

Արդ, սիրելի պաշտօնակից հայրերս եւ եղբայրներս, այս բաները նկատելով— եւ ասոնք ամէնը Հունձին Տէրը կը սորվեցնէ եւ կը պահանջէ — մեղմէ որո՞ւն մտքէն չանցնիր, որո՞ւն սրտէն թռուրի պէս չանցնիր, ըսել, ԱՍ ԲԱՆԵՐՈՒՆ Ո՞Վ ԲԱՒԱԿԱՆ Է։

Ահա Սուրբ Գրքին Մշակը. այս է սնոր պատկերը — օրինակը, չափն եւ կշիռը։ Բերէք (եւ բերուինք ամէնս) Աւետարանի պաշտօնեաները, եւ բաղդատեցէք այս նմոյշին հետ. չափեցէք այս կանոնով. եւ կշռեցէք այս կշիռով։ Ո՛րչափին արդիօք պիտի ըսուի, «Կշիռքով կշռուեցար եւ պակաս գտնուեցար։» Ո՛հ, մշակները ո՛րչափ քիչ պիտի մնան։ Այս բարոյական եւ հոգեւոր բարեմասնութիւններն են որ կը չինեն պաշտօնէի մը Հովուական Նկարագիրը։ Ո՛վ կայ որ այս բաներով «բաւական է» — պատրաստուած, կարող եւ յարմար է Հունձքին։ Ահա այն է ճշմարիտ մշակ։ Եթէ քիչ են մշակները թուով, ո՛րչափ կը քիչնայ անոնց թիւը դեռ եւս, երբ ինտունք անոնց մէջ այս Նկարագիրը։ Արդարեւ խօսք «քիչ են» մշակները։

Հիմա այս երկու իրողութիւնները իրարու քով դնենք — դիմադրենք։ Հունձք շատ — Մշակները քիչ։ Եթէ հունձք եւ մշակներ չատութեամբ կամ թէ քիչութեամբ իրարու համեմատական ըլլային, (այն է՝ հունձքը շատ եւ մշակներն ալ շատ, կամ եթէ մշակները քիչ, հունձքն ալ քիչ), շատ հոգ չէր։ Կամ եթէ հակառակն ըլլար իրողութիւնը, այն է Հունձքը քիչ, բայց Մշակները շատ, ընաւ հոգ չէր։ Սակայն ինչ կ'ըսէ Յիսուս, եւ ինչ է իրողութիւնը մինչեւ այսօր— «Հունձքը շատ, բայց Մշակները քիչ։ Ձեռ տեսներ, սիրելի ընթերցող, եւ դուք չէ՞ք տեսներ, ով անհովիւ եկեղեցիներ, թէ ո՛րչափ բանաւոր է ըսել, «Հունձքին Տէրոջը աղաչեցէ՛, որ Մշակներ հանէ իր Հունձքին։» Պէտք է ըլլա՛ խաղրել այս հրաման — «ԱՂԱՉԵՑԷՔ»։ Յիրաւի այսօր բոլոր աշխարհի համար շատ անհրաժեշտ է որ աղաչենք աստ Տէր։ Ա.-Քոքբելի պատուական խմբագիրը կը թելադրէր որ պաշտօնեայ ունեցող եկեղեցիներ օգնեն անհովիւ եղողներուն, այցելելով եւ երբեմն ալ իրենց քարոզիչը չնորհելով անոնց։ Երանի՛ թէ ընդունուի այս թելադրութիւն եւ գործադրուի, բայց վերջապէս այս չգոհացներ անհովիւ եկեղեցեաց կարօտութիւնը. անոնք մշակներու կը կարօտին։ Աղաչենք, աղի արցունքներով, թախանձելով աղօթենք որ Տէրը մշակներ հանէ։ Արդեօք յարմար չէ՞ որ Թուրքիոյ բոլոր Աւետարանական եկեղեցիները մասնաւոր ժամանակ մը, չաբաթ մը, որոշեն այս նկատմամբ միասնաբար աղօթելու համար։ Պէտք կայ այս բանին, եւ կարծեմ թէ պիտի ընդունուի աստանկ առաջարկութիւն մը։ Մեր Միութեանց գործադիր պաշտօնեայք չեն ուզեր թղթակցութեամբ ժամանակ մը որոշել եւ ծանուցանել։ Բայց կը խնդրեմ, սիրելի ընթերցող, որ գէթ դուն եւ ես աղաչենք, եւ մեր կրցածին չափ այս մասին արթնցնենք զանոնք ալ որք կը սիրեն զԱստուած եւ Անոր Թագաւորութիւնը։

ՉԳԻՏՆԱԼՈՎ(*)

1.

Ըսին թէ կու գայ Վարդապետը,
Ա՛յս օր մեր քաղաքը կու գայ,
Բայց ոչ մէկը կարող է ըսել թէ
Որո՛ւ տան մէջ պիտի կենայ.
Սաստիկ էր սրտիս բաբախումը,
Երբ ես սկսայ խորհիլ
Թէ ինչ յարգանքով կարենամ ես
Երկնաւոր Այցելուն ընդունիլ։

2.

Եւ անմիջապէս ձեռք զարկի ես,
Հապճեպով իմ տունս մաքրել,
Սւրել, ողորկել կարասիքըս,
Եւ ծաղիկներով զարդարել.
Վախցայ որ երբ գայ Վարդապետը
Ցանկարծ՝ անպատրաստ գտնէ տունն.
Այսպէս չարունակ չանացի ես
Մինչեւ այն օրուան իրիկունն։

3.

Ճիշտ այս չանքերուս, ճիգերուս մէջ
Մէկ կին մօտեցաւ իմ դրանս,
Կ'ուզէր ինձ յայտնել իր վիշտերը,
կարօտ էր իմ կարեկցութեանս.
Ըսի անոր, «Շատ զբաղած եմ,
Ժամանակ չունիմ այս օր ընաւ
Լսել քու խօսքերդ.» եւ կինը
Տրտմութեամբ իմ տունէս հեռացաւ։

4.

Շատ չանցած՝ երեւցաւ կաղ մարդ մը
Նիհար, դունատ, ծերունի.
Զուարթ բնակարանիս մէջ
Կ'աղաչէր որ քիչ մը հանդչի.
«Տիկին,» ըսաւ, «ես տկար եմ,
Անօթի ու շատ յոգնած,
կարօտ եմ ձեր գթութեանը,
Վհատած եմ եւ թուլցած։»

5.

Պատասխանս այն խեղճ մարդուն այս էր,
«Վիճակիդ համար ես կը ցաւիմ,
Բայց այսօր իմ պարագաներ
Ձեն ներեր որ քեզ ընդունիմ.
Իմ տունս պատրաստ ընելու եմ
Սքնիւ Տէրոջս համար։»
Այսպէս մեկնեցաւ կաղ մարդը,
Սրտաբեկ, թուլցած եւ տկար։

6.

Աչխատութենէս ամրողջ օրը
Բնաւ չդադարեցայ,
Ցուսալով որ մեծ Վարդապետը
Ինձի գայ եւ իմ տունս կենայ.
Կը մտածէի ալ սրտիս մէջ,
Ինչ փութով պիտի զինք ողջունեմ,
Եւ ինչպէս Անոր հրամանները
Ճշտութեամբ պիտի կատարեմ։

7.

Յայնժամ երեւցաւ իմ առջեւս
Հաճելի, անոյշ երեսով
Փոքրիկ, զեղեցիկ տղայ մը,
Սակայն տխրալից արցունքով.
Հինցած, պատռտած էր հանդերձը,
Ոտքերը դուրսէն կապոյտցած.
Մատին մէկն ալ վիրաւորուած էր
Եւ չարաչար ճմլուած։

8.

Ըսի, «Դուն խնամքի կարօտ ես,
Քեզի համար ես կը ցաւիմ,
Բայց ուրիշ տեղ դիմելու ես,
Ես այսօր ժամանակ չունիմ։»
Այսպէս թողուցի խեղճ տղան ալ
Որ երթայ իմ տանս դռնէն,
Եւ իրեն պէտք եղած խնամքը
Խնդրէ անձնասէր աչխարհէն։

9.

Մինչեւ երեկոյ իմ յոյս,
Շարունակ կը սրնուցանէի,
Իմ տունս մաքրուած, զարդարուած էր,
Բայց հիւրը չեկաւ ինծի։
Բոլոր իմ աչխատութիւնս
Պարապ տեղ եղած կ'երեւէր,
Ցուսախաբ եղաւ իմ սիրտս,
Ու արտմութիւնով կը լեցուէր։

10.

Ըսի թէ անչուշտ Վարդապետը
Ուրիշ տուն գացած կը կենայ.
Տրտում պառկեցայ այն գիշերը,
Այսու ամենայնիւ քնացայ.
Երազիս մէջ եկաւ Վարդապետը,
Մեղմ ձայնով խօսեցաւ ինծի.
«Երիցս այսօր եկայ ես,
Երիցս քու դուռդ զարկի։

11.

«Երեք անգամ համբերայիր զիս
Առանց գթասէր օգնութեան.
Օրհնութիւնդ դուն կորսնցուցեր ես
Եւ պատհութիւն պատուական։»
Ամօթով լեցուեցաւ իմ սիրտս
Երբ այս խօսքերը լսեցի.
Եւ խոնարհութեամբ յանցանացս
Ներում Անկէ խնդրեցի։

12.

Ըսի, «Տէր, ներէ իմ յանցանքս,
Գիտցայ թէ դուն էիր։»
«Ցանցանքդ,» ըսաւ, «ներուած է,
Բայց դուն ընաս կրեցիր.
Գութ խնդրողներուն միջոցով
Ինն խնդրողը ես էի.
Տկար աչակերտաց չգթալդ,
Դիտցիր, չգթալ էր ինծի։»

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Պայպրլ Հաուսի գանձապետը կը փափաքի ծանուցանել թէ հովիւ Պատ. Տօնիկեանի ձեռամբ ընդունած է Իսթանպոլի Աւետարանական եկեղեցիէն հինգ ոսկի ի նպաստ Կարնոյ երկրաչարժէ արկածեալներուն եւ ղրկած է Կարնոյ միսիոնարին։

Ե. Ֆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԱՂՕՐԿՈՒԹԻՒՆՔ

Պայպըլ Հաուսի մատրան մէջ ժամը 8ին (Ը. Թ.)։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փետր. 21ին, ուրբաթ, Սէյամլըզի արքրողութենէն եռաքը Պարսիկ դեսպան Միրզա Ռիզա Խան պատիւ ունեցաւ ոչ—պաշտօնապէս ներկայանալ Վեհ. Սուլթանին։

Փետր. 28ին ալ Գերմանական դեսպան Պառոն Մարշալ Ֆոն Պիպէրչթայն պատիւ ունեցաւ ոչ—պաշտօնապէս ներկայանալ Ն. Կ. Վեհափառութեան։

Կ'ըսուի թէ Հապէշ պաշտօնատար մը, Լիքիմաքուաս Նատօ երուսաղէմ ուղեւորած է հիմնարկէքը կատարելու եկեղեցիի մը, զոր Թայթու կայսրուհին կ'ուզէ կառուցանել Սբ. Գերեզմանին մօտ։ Եկեղեցին պիտի յանձնուի Հապէշ քահանաներու։ Կը զրուցուի նաեւ թէ Թայթու կայսրուհին ալ երուսաղէմ պիտի ուղեւորի եւ հոն մնայ երկար ժամանակ, եւ թէ յատուկ բնակարան մը պիտի չինուի Ն. Վեհափառութեան համար։

Բ. Դուռը, Սպարապետի Դրան Թելադրութեամբ, Անատոլուի նահանգները հարկ եղած հրամանները ղրկեց, որպէս զի վերջերս պահանջուած բուրդը պատրաստուի, վասն զի որոշուած է որ զինուորներու հագուստին ամբողջ կերպասը կայս. գործարաններուն մէջ չինուի։

(*) Հանգուցեալ Վեր. Տր. Բիկզի վերջին թարգմանութիւններէն մին է այս։

Առողջապահական ընդհանուր Խորհուրդը որոշեց ջնջել Իզմիրէ մեկնող նաւերու բժշկական քննութիւնը։

Էրզրումի կուսակալութիւնը Թղթատարական եւ հեռագրական վարչութեան կը թելադրէ թղթատարական հաղորդակցութիւն մը հաստատել Կարսի եւ Էրզրումի միջեւ։ Այդ երկու քաղաքները առեւտրական բաւական հաղորդակցութիւն ունին իրարու հետ, եւ վաճառականները պարտաւորուած են իրենց նամակները մասնաւոր սուրհանդակով տանելու ղրկել՝ իւրաքանչիւր նամակի համար հինգ դահ. վճարելով։

Միս Սթոն, Ամերիկացի միսիոնարուհին, զոր Սեպտ. 3ին ազազակները լեռը հանեցին մինչ Պուլկարիոյ տահմանագլխին մօտերը կը ճամբորդէր, անցեալ կիրակի կէսգիշերէն երեք ժամ ետքը Սթրումնիցայի մօտերը ազատ արձակուեցաւ տիկին Զիլքայի հետ, որու հետ կը գտնուի նաեւ իր լեռնածին մանկիկը։ Միս Սթոն այժմ Սէլանիկ կը գտնուի եւ քայլաողջ է, կ'ըսուի։

Վեհ. Սուլթանը Բ. Դրան հրամայեց Հիճազի երկաթուղիին չինութեան յատկանալի մէկ միլիոն ոսկի հայթայթելու միջոցներ գտնել։

Քեազըմխանէի ջուրը մայրաքաղաքս բերելու գործին մէջ աշխատողներուն թիւը կայս. հրամանագրի մը համաձայն պիտի աւելցուի, որպէս զի գործը փութով առաջ մղուի։ Թուրք թերթեր կ'ըսեն՝ թէ ջուրի ակերուն եւ Քեազըմխանէի մեծ աւազանին միջեւ գլխաւոր խողովակները հաստատուած են եւ թէ աւազանէն սկսելով խողովակներ դնելու գործը փութով առաջ կը տարուի։ Պէշիկթաշի, Բերայի, Թոփհանէի եւ Ղալաթիոյ մէջ 23 աղբիւրի ջուր պիտի տրուի, եւ ըստ հարկին՝ ասոնց ալ թիւը պիտի աւելցուի։ Աղբիւրներուն մեծ մասը պարզ պիտի ըլլան, բայց ոմանք կճեայ սիւներ եւ արձանագրութիւններ պիտի ունենան։

Ըստ Սէվկիի, Արնաուտ Էմանէթ՝ Գասապայի իր այգիին մէջ գործելու միջոցին հողէ անօթ մը կը գտնէ 97 կոտր դրամ պարունակող, որոնք 1,200 տարուան հնութիւն են։

Եգիպտոսի Խեդիվին եղբայրը, Մէհմէտ Ալի փաշա, Փետր. 20ին մայրաքաղաքս հասնելով ուղղակի կայս. պալատ գնաց, անտի ալ իր մօրը տպարանքը, Պէպէք։

Սրվազի նոր կառավարիչն է Պետական Խորհրդոյ քաղաքային ճիւղին անդամներէն Րէշիտ պէյ։

Պետական Խորհուրդը, իւղի վաճառականներուն աղերսներուն անսալով, որոշեց որ մինչեւ տարիներ չպարունակող խառնուրդ իւղերը, որոնք մաքսատան մէջ վար դրուած են, իրենց տէրերուն յանձնուին, պայմանով որ այնպիսի ամաններու մէջ դրուին որոնց վրայ յայտնուած ըլլայ անոնց բաղադրութիւնը եւ իրրեւ զուտ իւղ չծախուին։

Քեազիմ փաշայէ հասած հեռագիրներէն կը հաղկցուի թէ Հիճազի երկաթուղիին երկաթ ձողերը զետեղուած են մինչեւ 39րդ հազարամեթրը։ Ծովային նախարարութիւնը ձեռնարկած է Դամասկոսէ մինչեւ Մէդիրէպ երկարող գծին լուսանկարները պատրաստել, որպէս զի Ն. Կ. Վեհափառութեան մատուցուին։

Գահիրէէ կը տեղեկագրուի թէ Եգիպտական հնութիւններու ընդհանուր տնօրէնը որոշած է էլեկտրականութեամբ լուսաւորել այն յիշատակարանները որոնց ամէնէն աւելի կ'այցելեն զբօսաշրջիկները։ Առաջին փորձը կատարուեցաւ Քարնաքի տաճարին վրայ եւ մեծ յաջողութեամբ։

Սելնիկ չոգենաւը անցեալ ուրբաթ մայրաքաղաքս հասաւ ժամը (Ը. Թ.) 12էն քիչ առաջ եւ կիրակի մեկնեցաւ կէսօրէն մէկ ժամ առաջ։ Ինչպէս կը տեսնուի, այնչափ քիչ կեցաւ հոս որ կարելի չէր որ անով եւ կամ ուղեւորներ լիուլի գաղափար մը առնէին մայրաքաղաքիս չահեկան վայրերուն վրայ։ Բայց օր մը աւելի կեցած էր Մալթա, այդ պատճառով քիչ կեցաւ կ. պոլիս։ Աշխարհի ամէնէն խոշոր չոգենաւն է այն։ Իր ամբողջ երկայնութիւնն է 701 ոտք եւ տարողութիւնը 20,880 տակառաչափ։ Մեծութեան մասին անոր երկրորդն է Ռայլէր Վիլհելմ Բ չոգենաւը, երրորդն է Օլիմպիք, որ Անգղիական նոյն ընկերութեան կը պատկանի որու կը պատկանի Սելնիկ։ Այս չոգենաւը բերաւ 800 ղբօսաշրջիկ, որոնց գրեթէ ամէնն ալ Ամերիկացի են։ Ասոնց մէջ կային իրր 70 կղերական, որոնց չատը ուրիշ բարեկամներու հետ մէկտեղ Պայպըլ Հաուս եկան։ Շաբաթ ղբօսաշրջիկները մեծ բազմութեամբ քաղաքը չրջեցան բաց կառքերով, եւ չահեկան տեղեր այցելեցին որչափ իրենց ժամանակը իրենց կը ներէր։ Անոնցմէ չատեր կիրակի առտու ներկայ եղան Ռոպերթ Դոլէճի կիրակնօրեայ հոգեւոր պաշտօնին, եւ իրենցմէ երեքը կարճ ուղերձներ խօսեցան ուսանողներուն։ Թուրք թերթեր կ'ըսեն թէ Ամերիկեան դեսպանը իր առաջին թարգմանը Բ. Դուռը ղրկած է չնորհակալութիւններ յայտնել այն դիւրութիւններուն համար, որոնք ղբօսաշրջիկներուն չնորհուեցան մայրաքաղաքիս մէջ չըրջագայելու համար։

Ցունական դեսպան Մավրոքորտաթօ իշխանը եւ իշխանուհին Մարտ 3ին մայրաքաղաքս հասան, եւ Մ. Բանղապէ որ փոխանորդաբար կը վարէր դեսպանատան գործերը, այսօր կը մեկնի դէպ ի պաշտօնատեղին ի Պերլին։ Ըստ Աթէնքի թերթերուն, իշխանը կը ժառանգէ իր հանգուցեալ եղբօր Եորկի իշխանին 20 միլիոն ֆրանքի հարստութեան մեծագոյն մասը։

Սատըդ էլ Մուէյետ փաշա, որ մինչեւ Հիճազ հեռագրաթել հաստատելու գործին հրսկողն էր, Հիճազի երկաթուղիին վերատեսչի օգնական կարգուելով Դամասկոս եկաւ։ Հիճազի երկաթուղիին տնօրէն Քեազիմ փաշա Փետր. 23ին անոր հետ ուղեւորեցաւ Օման, որ Մէդիրէպէ, այսինքն գծին առաջին կայարանէն, 150 հազարամեթր հեռու է։ Իր նպատակն է հսկել գծին մինչեւ հարիւրերորդ հազարամեթրին չինութեան եւ միջոցներ պատրաստել՝ անկէ ալ անդին չարունակելու համար չինութիւնը։ Գծին վրայ աշխատող գրեթէ բոլոր չինուորները հետզհետէ կը համախմբուին Օման։ Առաջին 40 հազարամեթրը զօրաց ձեռամբ չինուեցաւ եւ յաջորդ 60ը մասնաւոր յանձնառուներու յանձնուած է։

Շքոտրայէ կը գրուի թէ Տրին եւ Պոյանա գետերը նորէն յորդած են, թէ քանի մը գիւղեր ողողուած են, թէ քանի մը տեղեր նաւակով կը տարուի ուտեստ եւ թէ տեղւոյն չուկան ու մաքսատունը ջուրի տակ կը գտնուի եւ անընդհատ անձրեւելուն համար մեծ աղէտներու երկիւղ կը զգացուի։

Լէվընի Հէրալտ կ'ըսէ թէ Շիրքէթը երկու նոր չոգենաւ յանձնարարեց յԱնգղիա, իւրաքանչիւրին համար 17,000 ոսկի վճարելով։ Անոնք 14 հանգոյցի արագութիւն պիտի ունենան։

Մաքսային վերատեսչութիւնը որոշած է երեք չոգենաւ գնել մաքսախոյտներու դէմ գործածելու համար։ Իւրաքանչիւրին մէջ Հոչքինեան արագահարուած երկու թնդանօթ պիտի գտնուի։

Ըստ Սէվկիի, Սէլանիկի կուսակալութիւնը Ցոյն մետրապոլտին արտօնութիւն տուած է 50,000 դահ.ի վիճակահանութիւն մը բանալու ի նպաստ անոր թեմին վարժարաններուն։

Մայրաքաղաքիս Ռուսական դեսպանատան բազմամեայ առաջին թարգման Մ. Մաքսիմով Սոֆիայի Ռուսական ընդհանուր հիւպատոս կարգուեցաւ։

Երկուշաբթի հասկցուեցաւ Պուլկարիոյ ընտրական 103 չրջանակներուն ընտրութեան ելքը։ Կառավարութիւնը 70 չրջանակի մէջ յաջողած է, Ընդդիմադիր կուսակցութիւնն ալ 33 չրջանակի մէջ։ Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը Սոպրանիյէի մէջ մեծամասնութիւն պիտի չահի։ Ներքին գործերու նախարարը իչխանապետուեան բոլոր ոստիկաններուն յանձնարարեց ամէն չանք ընել որ զեղծումներ չգործուին ընտրական գործողութիւններուն մէջ։

Հանրօգուտ գործերու նախարարը Անատոլուի երկաթուղիի ընկերութեան յանձնարարեց իր կառքերն աւելցնել, որպէս զի Գոնեայի, Էնկիւրիւի եւ Էսկիշէհիրի մէջ հաւաքուած մեծաքանակ ցորենը դիւրութեամբ փոխադրուի։

Երկուշաբթի օրուան մառախուղը արտասովոր կերպով թանձր եւ երկարատեւ եղաւ մայրաքաղաքիս մէջ։ Շոգենաւերու համար հաղուադէպ բան է մինչեւ կէսօր չերթեւեկել։ Բայց այդ օրը մառախուղը չանցաւ օրն ի բուն։ Կամուրջէն Իւսկիւտար մէկ չոգենաւ միայն գնաց, իսկ վերին Վոսփոր՝ ոչ մէկ չոգենաւ։ Շոգենաւ մը մինչեւ Արնաուտքէօյ գնաց, բայց հազիւ երկու ժամէն, եւ աւելի չկրցաւ յառաջանալ։ Ոսկեղջիւրի, Հայատարփաչայի եւ Գատըքէօյի չոգենաւերն ալ դադրեցուցին իրենց երթեւեկը։ Իրիկուան դէմ հազարաւոր անձեր խմբուեցան կամուրջին վրայ։ Ոմանք տեսնելով որ չոգենաւ չբանիր՝ քալելով գացին իրենց տուները։ Շատեր ալ Պոլիս մնալով պանդոկները լեցուցին։

Մառախուղին պատճառով ուշացան նաեւ Պառոն եւ Պառոնուհի Քալիչէ, որոնք Քէօսթէնճէի ճամբով Վիէննայէ կը վերադառնային։ Կէսգիշերէն երկու ժամ առաջ մառախուղը քիչ մը թեթեւցաւ, ուստի չոգենաւը կրցաւ նաւահանգիստ մտնել, ուր դեսպանին եւ ընտանիքին կը սպասէր դեսպանատան չոգեմակոյկը, որով ցամաք հասան։

Նաւահանգստի վերատեսուչ Սամի փաշայի նախագահութեամբ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ Մախսուսէի գործերը քարեկարգելու միջոցներու վրայ խորհելու համար։ Լրագիրները կ'ըսեն թէ Մախսուսէի վարչութիւնը երկու չոգենաւ գնած է չոգենաւային Հաճի Եորկի ընկերութենէն, մին 1,400, մին ալ 1,600 ոսկիի։

Կ'ըսուի թէ Վանի մէջ ցորենն այնչափ առատ է որ հացին քաշը 15 փարայի կը ծախուի։

Կայս. բժիշկ Տր. Վահան փաշա սրտի հիւանդութեամբ յանկարծամահ եղաւ անցեալ ուրբաթ Տր. Խօրասանճեանի տան մէջ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անկլօ-Ճափոնական դաշնագրին հրատարակումն անշուշտ չատ մեկնութիւններու առիթ եղաւ Ռուսական մամլոյն մէջ։ Թերթերէն ոմանք Ռուսական դիւանագիտութիւնը կը պախարակեն չկընքելուն համար Ռուսեւճափոնական դաշնակցութիւնը, զոր չերմասէր կը յանձնարա-

ըէին եւ վատահապէս կը նախաձայնէին իրենք։ Թերթ մը կ'ըսէ թէ արդի դաշնակցութեան առաջին հինգ տարիները չանցած՝ Ճափոն պիտի ճանչնայ անոր անօգուտ ըլլալը, եւ պիտի ըմբռնէ թէ Ճափոնի համար միակ ուղիղ քաղաքականութիւնն է Ռուսիոյ հետ ընթանալ։ Սվէնր կ'ըսէ թէ Ռուսիա, միւս բոլոր պետութիւններուն նման, կատարեալ անվրդովութեամբ ընդունեցաւ այս զինակցութեան լուրը, վասն զի անոր էական պայմանները կը կազմեն Չինու եւ Բորէայի մէջ Ռուս քաղաքականութեան հիմնական սկզբունքը, որ խաղաղութեան եւ արդի կացութեան պահպանումն է։ Ուրիշ թերթ մը կ'ըսէ թէ Ճափոնեւէնական պատերազմէն ի վեր Ռուսիոյ անընդհատ ջանքն է զԲորէա պաշտպանել Ճափոնական դիտումներու դէմ, եւ թէ Ճափոնի հետ կնքուած Ռուսական չատ մը համաձայնութիւններ չունէին ասկէ տարբեր նպատակ։ Ուստի եթէ Ճափոն յարմար դատած է պայմանագրութեամբ պարտականութիւն ստանձնել՝ Բորէայի անկախութիւնը յարգելու, Սբ. Փեթերսպուրկի դաշինքը ուրախութեամբ միայն կրնայ ողջունել այդպիսի երաշխաւորութիւն մը։ Կ'ըսուի նաեւ թէ նոր դաշնագրութեան պատճառով երբեք փոփոխութիւն պիտի չկրէ Արեւելեան Ասիոյ վերաբերեալ Ռուսական որոշ աշխարհավարութիւնը, որու հիմերն են խաղաղական սկզբունքներ եւ Ռուսիոյ զրացիներուն իրաւանց արժանաւայել ճանաչում։ Այսու ամենայնիւ, Ռուսիոյ մէջ տհաճութեամբ կը նկատուի դաշնագրութիւնը իբրեւ ցոյց մը անվստահութեան՝ Ռուսիոյ խոստումներուն նկատմամբ թէ իր զօրքերը, բայց ի երկաթուղւոյ գծին պահապաններէն, պիտի քաշէ Մանչուրիայէ եւ պիտի յարգէ Բորէայի ամբողջութիւնը։ Մանչուրիոյ մէջ գտնուող Ռուս զօրաց այժմու թիւն է 40,000։ Գերման թերթերէն ոմանք կը համարին թէ այս դաշնագրութիւնը մեծ արժէք ունի Ճափոնի համար, վասն զի ամէնէն որոշ բանն է որով դեռ առաջին անգամ կը ճանչցուի թէ Ճափոն քաղաքակրթի մեծ ազգերու դասակից եղաւ։

Հաբասչին Ագէնկէ պոռեսղը։ Փետր. 17ին վերջացող չաբթուան մէջ 17 Պօէր սպաննուեցան, 5 վիրաւորուեցան, 107 գերի բռնուեցան եւ 138 անձնատուր եղան։ Անկէ ետքը միայն երկու կարեւոր ընդհարումներ ծանուցուեցան։ Մէկուն մէջ Պօէրները Անգղիացի հեծեալներու փոքրիկ չոկատի մը ճամբան կտրեցին եւ անոնցմէ երկու հեծեալ սպաննեցին, երկու սպայ ու հինգ մարդ վիրաւորեցին, եւ 46 ալ գերի բռնեցին, որոնք յետոյ ազատ արձակուեցան։ Միւսին մէջ գնդապետ Փարքըր յանկարծակիի բերելով Պօէր զօրախումբ մը՝ 164 գերի բռնեց եւ ձիեր, չորիներ ու կառքեր գրաւեց։ Անգղիացիները կորուստ չունեցան։ Տը Ուէթ իր հետեւորդներով դէպ հիւսիս դարձաւ նորէն եւ միայն 2 սպանեալի եւ 9 վիրաւորի կորուստով անցաւ Անգղիական պահակներու գիծը։ Հիմա կը դտնուի Բայցի մօտերը Օրէնջնի երկրին հիւսիսարեւելեան կողմը։ Տէլակօայի երկաթուղիին վրայ Պօէրական խումբեր կը չարունակեն անձնատուր ըլլալ, եւ առ հասակակ կ'ըսուի թէ Թրանսվալցիները տեղի տալու արամադրութիւն ցոյց կուտան, մինչ Օրէնջցիները անհաչտելի են։ Ցուրնիէվի դործակալութեան մէկ հեռագրին համաձայն, որ ուղղուած է Բարեացուոյ Գլխէն, Լորտ Միլներ հաչտութեան պայմաններուն վրայ կը քանակցի Զօր. Պոթայի հետ։ Բէչփ-թաունի եւ Տրրպանի մէջ բնակող Գերմաներ նացիները, ժողովներ գումարելով, Հարաւային Ափրիկէի Բրիտանական զօրաց ընթացքին նկատմամբ չրջած զրպարտութիւնները դէմ բողոքեցին։ Թրանսվալի կեդրոնացման բանակատեղերուն մէջ այժմ աւելի քան 60,000 այրեր ու կիներ կան, Օրէնջնի նմանօրինակ բանակատեղերուն մէջ ալ աւելի քան 45,000։ Այդ բանակատեղերուն մէջ բնակողները վարժուեցան առողջապահական կանոններու միտ դնել, ուստի եւ մահերու համեմատութիւնը սովորական վիճակ մը առաւ։ Տղայոց մեծ մասը կը կրթուին եւ ուսանելու եռանդ ցոյց կուտան։

Հայնրէյ էլչիին ասղնօրէն։ Գերմանիոյ Կայսեր եղբայրը Հէնրիխ իշխանը անցեալ կիրակի Նիւ Եորք հասաւ եւ իսկոյն դաւառ ընդունելութիւն մը գտաւ։ Հէնդ-ըսընի մէջ ընդունեցաւ Նախագահ Րոզվէլթի եւ Ամերիկեան բանակին ներկայացուցիչները եւ նաւային սպաներու հետ ճաշեց միջօրէին։ Յաջորդ օրը (երկուշաբթի) գնաց Ուաչինկթըն եւ կայարանին մէջ ընդունեցաւ Մր. Հէյ եւ Ծովային նախարար Մր. Լոնկ, որոնց ընկերակցութեամբ գնաց Նախագահական պալատը։ Ճամբուն վրայ զօրքեր չարուած էին եւ մեծ ամբոխ մը հաւաքուեցաւ ողջունել անոր դալուստը։ Իշխանին ի պատիւ տրուած մեծ հացկերոյթին մէջ Նախագահ Րոզվէլթ իշխանին կենացը եւ Գերման ազգին բարօրութեանը համար բաժակ պարպեց եւ յոյս յայտնեց թէ երկու ժողովուրդներուն փոխադարձ բարեկամութեան կապերը պիտի ամրապնդուին։ Հայնրիխ իշխանը Նախագահին կենացը բաժակ առաջարկելու պատուն նոյն իղձը յայտնեց։ Յաջորդ օրը (երեքշաբթի) կայսեր զբօսանաւը ծով իջուցուեցաւ ներկայութեամբ Նախագահին եւ իշխանին, եւ Օր. Ալիս Րոզվէլթ Մեքնէոր անուանեց զայն։ Կէսօրէն ետքը իշխանը Նիւ Եորք վերադարձաւ, եւ քաղաքապետ Մր. Լօ Նիւ Եորքի պատուակալ քաղաքացիութեան իրաւունք տուաւ Ն. Արքայական Բարձրութեան։ Յաջորդ օրը (չորեքշաբթի) սեղան մը տուաւ ի պատիւ իշխանին։ Կոչնականներէն չատեր միլիոնատէրներ էին, մարդիկ՝ որոնք Ամերիկայի առեւտրական մեծ ձեռնարկներուն գլուխը կը գտնուին։ Ստոնց մէջ կային Լտիսըն, Պէլ, Թեսլա, Մորկըն, Կուլտ եւ Րոքֆէլլըր։ Սեղանէն ետքը հոյակապ թատերգութիւն մը տեղի ունեցաւ, ուր հանդիսականները չերմագին խանդավառութեամբ ողջունեցին իշխանին ժամանումը։ Նոյն օր միջօրէին իշխանը Հէնդոլըրի մէջ ճաշ մը տուաւ, ուր ներկայ գտնուեցաւ Նախագահ Րոզվէլթ, որու բաւ իշխանը, «Մր. Րոզվէլթ, հոս կը գտնուիք իբրեւ Ն. Վեհափառութեան Գերման կայսեր հիւրը, եւ ես իրապէս կը հաւատամ թէ այս՝ առաջին անգամն է որ Ամերիկայի Նախագահ մը կը գտնուի Ն. Վեհափառութեան պատկանող չոգենաւի մը մէջ։ Կը մաղթեմ որ այս՝ վերջին անգամը չըլլայ։ Կը բաղձամ սրտագին չնորհակալութիւն յայտնել այն ընդունելութեան համար զոր գտայ ժամանմանս առաջին օրէն մինչեւ ներկայ վայրկեանը։» Նախագահն ի պատասխանի բաւ, «Ձեր Արքայական Բարձրութիւնը արդէն իսկ իսկական տեղ մը գրաւած է մեր զգացումներուն եւ բարեացակամութեան մէջ։ Մեծապէս կը դնահատենք որ Ն. Վեհափառութիւնը ձեղ ղրկեց։ Ամերիկեան ժողովուրդը չնորհակալ է ձեզմէ անձնապէս, եւ, ինչ որ աւելի կարեւոր է, դուք առիք քայլ մը, որ բնականապէս իրարու պիտի կապէ ամրապէս երկու մեծ ազգեր, որոնց բարեկամութիւնը այնքան մեծ նշանակութիւն ունի բովանդակ աշխարհի ապագայ բարօրութեան համար։» Հինգշաբթի իրիկուն հազար օրհնութիւններ ներկայացնող խմբագիրներու կողմէ հացկերոյթ մը տրուեցաւ իշխանին։ Եւ Նէ- Եորք Թրիպիւնի խմբագիր Մր. Հուայթլօ Րիտ անունց կողմէ խօսելով ըսաւ, «Գերմանական չատաչդիմութիւնը անհաշտ կամ նախանձու աչքով չդիտուիր Ատլանտեանի այս կողմը։ Քանի մը տարի առաջ Ամերիկան Սենատին առջեւ խօսելու միջոցիս ըսի թէ, եթէ երբեք Աստուած եւ Բնութիւն երեք ազգ նշանակած են իրարու մշտնջենապէս բարեկամ րլլալու համար, այդ երեք ազգերն են Գերմանիա, Մեծ Բրիտանիա եւ Միացեալ Նահանգներ։ կը համարձակիմ նոյն զգացումը կրկնել այս նշանաւոր առիթով։» Հայնրիխ իշխանին պատասխանը չատ վայելուչ էր։ Նա ըսաւ, «Կայսեր զիս ղրկելը կրնայ համարուիլ բարեկամական եւ քաղաքավարական գործ մը, որու չարժառիթն է աւելի բարեկամական յարաբերութիւններ տածելու փափաք։» Յաջորդ օրը իշխանը վերադարձաւ Ուաչինկթըն, եւ Նախագահին հետ երեսփ. ժողովին սրահին մէջ ներկայ գտնուեցաւ հանգուցեալ Նախագահ Մաքինլիի համար կատարուած յիշատակի պաշտօնին, ուր Մր. Հէյ պատուական դրուատական մը խօսեցաւ։ Նոյն երեկոյ հացկերոյթ տրուեցաւ Գերմանական դեսպանատան մէջ։ Յաջորդ օրը իշխանը փիթսպըրկ գնաց եւ յետոյ Ամերիկեան ուրիշ քանի մը քաղաքներ։ Նիագարայի վրայէն Քանատական կողմը պիտի անցնի եւ չատ չրկայ երեքշաբթի Նիւ Եորք նաւ պիտի նստի եւ դառնալու համար։

Ս. Լուսաւ. Պետական եկեղեցւոյ չպատկանող ամէնէն երեւելի Անգղիացիներէն մին վեր. Տր. Նիւմէն Հոլ, որ չատ տարիներ Լոնտոնի մէջ քարոզեց եւ նշանաւոր եղաւ նաեւ իբրեւ բազմարդիւն գրող, Փետր. 18ին մեռաւ 86 տարեկան։ — Լորտ Րոզպերի, Թայմսի նամակ մը գրելով, կը պատասխանէ Սըր Րէյմըլդ Պէնըրմէնի մէկ հարցման եւ կ'ըսէ թէ ինքզինք չհամարիր քաղաքական այն կուսակցութենէն, որու պէտն է Սըր Րէյմըլդ Պէնըրմէն։ — Փետր. 22ին Լէոն ԺԳ Պապին քահանայապետութեան 24րդ տարւոյն յուբիլը տօնուեցաւ Հռոմի մէջ։ Ն. Սրբութիւնը կիրակի (Մարտ 1) լրացուց իր ծննդեան 92րդ տարին։ — Կոլկաստ անասուր երկրաչարժին աւերները Շամախի քաղաքին մէջ չեղան միայն։ Շրջակայ ինը ասաններ հիմնովին կործանեցան եւ ուրիշ 25 ասաններ քիչ թէ չատ վնասուեցան։ Շամախիի մէջ երկրաչարժի զոհերուն մեծագոյն մասը Թաթար ցեղէն են։ Բաղնիքի մը մէջ 40 կիներ մեռան իրենց տղայոց հետ միասին։ Մեռած երկու երեւելի Թաթարներու տուները խմբուած 50 կիներ մեռան։ Դպրոցի մը մէջ ուսուցիչ մը եւ տասներկու աշակերտներ մեռան։ Զրոյցի մը նայելով, մեռածներու թիւը 5,000ի կը հասնի։ Զարը 50,000 րուպլ ղրկեց՝ արկածեալներուն բաժնելու համար, եւ Պատերազմական նախարարին հրամայեց 30,000 րուպլ յատկացնել տազաւարներու չինութեան։ Ցետոյ դարձեալ 150,000 րուպլ ղրկեց։

———

Թէեւ անցեալ չաբթու չկրցանք մեր թերթը հրատարակել, կը յուսանք սակայն կորուստ կրել չտալ մեր բաժանորդներուն։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Գանաղեան	28 34
Բուէնոս Այրէսի երկաթուղի	114

ԴՐԱՄԻ, Ծար. ոսկին 100ի

Մէճիտիյէ	108 06	Նաբոլէոն	87 23
Մէճիտիէ	99	Գրիմիզ	51 06
Մանր արծաթ	103 10	Անգղ. ոսկի	110 05
Ռուսիոյ բոլ	90	Մանէթ թղթ.	8 58

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ԾԱՂԻԿ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Ֆիճճանճըլար Եոգուշը, Ամերիգան խան